

**SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR**

Dr. Soós Edit

HABILITÁCIÓS TÉZISEK

**A SZUBNACIONÁLIS SZINTEK A TÖBBSZINTŰ KORMÁNYZÁS RENDSZERÉBEN
AZ EURÓPAI UNIÓBAN ÉS MAGYARORSZÁGON**

**Szeged
2014**

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	3
1. Első fő kutatás: Regionalizmus az Európai Unióban és Magyarországon	3
1. Kutatási téma: A szubszidiaritás elve a többszintű kormányzás rendszerében.....	4
2. Kutatási téma: Regionalizmus és demokrácia.....	5
3. Kutatási téma: Identitás a Dél-alföldi Régióban	7
4. Kutatási téma: A megreformált Lisszaboni Stratégia és az (euro)régiók.....	9
5. Kutatási téma: A megreformált Lisszaboni Stratégia és a Magyarország határai mentén formálódó eurorégiók	11
2. Második fő kutatás: Határon átnyúló együttműködések az Európai Unióban és Magyarországon	13
1. Kutatási téma: Határon átnyúló együttműködések intézményesültsége Magyarországon	13
2. Kutatási téma: A határ menti együttműködések nemzetközi jogi és nemzeti szabályozása	16
3. Kutatási téma: Az Európai Területi Együttműködési Csoportosulás (EGTC) a többszintű kormányzás rendszerében	18
4. Kutatási téma: A határon átnyúló együttműködések szerepe a nemzetpolitikában	21
5. Kutatási téma: Az EGTC-k szerepe Magyarország külső határai mentén	23
Oktatói munkámról az Állam- és Jogtudományi Karon	26
Publikációk jegyzéke	27
Külföldi konferencia előadások.....	30

BEVEZETÉS

Az Integráció és regionalizmus c. PhD értekezésem (2001) kutatási témája, a regionalizmus kérdése Magyarország 2004. évi Unióhoz való csatlakozását követően is napirenden maradt. MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíj (2002-2005) keretében azt vizsgáltam, hogy a csatlakozó országok miként próbálták meg összehangolni térfelosztásukat a nemzetközi jogi normákkal és az Európai Unió jogával annak érdekében, hogy a csatlakozási fázisban és programozási időszakokban elérhető regionális és kohéziós támogatásokat minél eredményesebben tudják igénybe venni.

2005-ben felkérést kaptam a „Magyarország 2015” projektben, majd 2006-ban a „Magyarország 2020” kutatásban részvételre. Az Európai Unióhoz történt csatlakozásunkat követő társadalmi, gazdasági felzárkózási folyamatokkal kapcsolatos MTA stratégiai kutatások célja volt a Nemzeti Fejlesztési Terv II., illetve annak Operatív Programjai elkészítésének segítése, a vonatkozó ajánlások kidolgozása.

Kutatóként részt vettem az Európai Unió 6. kutatási keretprogramjában (EU-CONSENT – Constructing Europe Network (2005-2009)), amely a bővülő és mélyülő európai integráció jogi, politikai feltételeinek vizsgálatát jelentette.

A továbbiakban szakmai tevékenységem fókuszába OTKA kutatás (2003-2007) keretében két kapcsolódó terület került. Az önkormányzati rendszer közigazgatási és hatalmpolitikai összefüggéseinek vizsgálata, valamint az európai regionális politika egyik kiemelt területének, a határon átnyúló együttműködések intézményesülésének nemzetközi jogi, európai jogi és nemzeti jogi szabályozásának kérdései.

Külföldi tanulmányútjaim alkalmával többek között a European University Institute, Florence (Olaszország), a College of Europe, Bruges (Belgium), a Tromsøi Egyetem Jogtudományi Kara (Norvégia), a Turku Egyetem Politikatudományi Tanszéke (Finnország) és a Novi Sadi Egyetem Jogtudomány Kara kutatóival alakítottam ki eredményes tudományos-szakmai együttműködést. Ezek révén számos nemzetközi és hazai konferenciára kaptam meghívást, tartottam előadást külföldön, amelyek további lehetőséget jelentettek a kutatási kapcsolataim bővítésére.

Jelenlegi kutatói tevékenységem az Európai Közigazgatási Térség sajátosságainak tanulmányozására irányul a többszintű kormányzás rendszerében.

1. ELSŐ FŐ KUTATÁS: REGIONALIZMUS AZ EURÓPAI UNIÓBAN ÉS MAGYARORSZÁGON

A 21. századra két új, nemzetközileg is ható jelenség jelent kihívást a korábbi, hagyományos nemzetállami eszmének: a szupranacionális integráció és a regionalizmus. Az Európai Unió alkotmányos fejlődése sem politikailag, sem jogilag nem korlátozódik a nemzetállamok és az Unió szintjére. A korábbi nemzetállami szuverenitásra épülő kormányzati rendszer átalakul, az állam és a régiók között fennálló kapcsolatban bekövetkezett paradigmaváltás a régiók politikai és közjogi státusa megerősödésének a következménye. A régiók és az állam kapcsolata centralizáció és a hierarchia helyett decentralizációt és pluralizmust feltételez, amely a regionális (ön)kormányzásra épül. Az önkormányzati rendszer – éppúgy, mint az államberendezkedés – a közigazgatási rendszer különböző, egymástól lényegesen eltérő struktúráiban jelenik meg az egyes európai országokban.

A többszintű Európai Unió működését a vertikális hatalomelosztásban a szubszidiaritás elve, a horizontális hatalomelosztásban viszont egyre inkább a partnerség (önkormányzatok,

gazdasági és szociális partnerek, civil társadalom) és a szolidaritás elve irányítja. Az EU a Régiók Bizottsága és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményeinek az Unió jogalkotási folyamatába történő bevonásával, a szubszidiaritás elvének elismerésével közelebb került a többszintű Európa megvalósításához, amelyben meghatározó szerepet kapnak a regionális és helyi önkormányzatok.

1. KUTATÁSI TÉMA:

A SZUBSZIDIARITÁS ELVE A TÖBBSZINTŰ KORMÁNYZÁS RENDSZERÉBEN

A témának a vizsgálata az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíj (2002-2005) keretében már korábban megkezdett kutatásaim folytatását jelentette az önkormányzatiság, a regionalizmus és a szubszidiaritás témakörében. A 20. század végén felerősödő decentralizáció folyamatának eredményeképpen a regionális és helyi önkormányzatok feladat- és hatáskörének megerősítése hatalmi ellensúlyt képez a központi kormányzattal szemben. A szubszidiaritás elvének alkalmazhatóságát vizsgálom a kialakuló többszintű kormányzás rendszerében. A téma különösen aktuális, mivel a keleti bővítést követően a szupranacionális szint intézményi és döntéshozatali mechanizmusában megnövekedő demokratikus deficit még inkább felerősítette a szubszidiaritás jelentőségét.

KUTATÁSI HIPOTÉZIS (CÉLKITŰZÉS)

Az Európai Unió már nem egyszerűen az „államok Európája”, hanem olyan többszintű kormányzati rendszer, amelyben a szupranacionális és nemzeti aktorok mellett megerősödik a regionális és helyi önkormányzatok szerepe. A többszintű kormányzás koncepcióját Gary Marks és Liesbet Hooghe alapozta meg munkáiban az 1990-es években. Az én kutatásom középpontjába a többszintű kormányzás működését meghatározó alapelv, a szubszidiaritás értelmezése került.

Az európai jogszabályok végrehajtásáért felelős valamennyi kormányzati szintet – a szubszidiaritás és arányosság elvének figyelembe vételével – be kell vonni a jogalkotási előkészítő munkába és a közösségi politikák kidolgozásába, beleértve a jogalkotói hatáskörrel rendelkező regionális gyűléseket és helyi önkormányzatokat is, mivel ezen a szinten kell érvényesíteni azokat a jogszabályokat, amelyek révén az európai jog alkalmazhatóvá válik.

KUTATÁSI MÓDSZEREK (A KUTATÁS ELVÉGZÉSE)

Az EU Régiók Bizottságában folytatott kutatásaim alapján az EU Régiók Bizottsága véleményeit és határozatait vettem figyelembe a szubszidiaritás és a decentralizáció kapcsolatának elemzésekor a többszintű kormányzás rendszerében. Munkáimban a Régiók Bizottsága által képviselt álláspontot vettem össze az Európai Parlament jelentéseivel, az Európai Bizottság javaslataival, határozataival és az Európai Unió Szerződéseinek rendelkezéseivel.

KUTATÁSI EREDMÉNYEK

A szubszidiaritás elvének alkalmazása átértékeli a nemzetállamok szerepét.

1. Az állam hatalma erodálódik, az állami szuverenitás átértékelődik. A korábbi nemzetállami szuverenitásra épülő kormányzati rendszer átalakul. A többszintű kormányzás új struktúraként fogható fel, amelyben a szuverenitás alkotmányos alapjai változatlanok maradnak, és a tagállamok továbbra is alapvető egységeket képeznek, ugyanakkor kihívást jelent az államok funkcionális és működési autonómiájával szemben a döntések megosztásán és a politikák megosztott gyakorlásán keresztül. A központi kormányok nem rendelkeznek többé a döntéshozás monopóliumával.

2. A többszintű kormányzás megvalósításának alapja a szubszidiaritás és arányosság elvének tiszteletben tartása, amely megakadályozza a hatalomkoncentrációt, és biztosítja, hogy a szakpolitikák kidolgozása és alkalmazása a legmegfelelőbb szinten történjen. A szubszidiaritás elvének tiszteletben tartása és a többszintű kormányzás egymástól elválaszthatatlan: a szubszidiaritás a különböző hatalmi szintek hatásköreivel függ össze, a többszintű kormányzás a kormányzati szintek interakciójára helyezi a hangsúlyt.
3. A decentralizáció következtében létezik a szubszidiaritásnak egy másik dimenziója, amely a régiók és a helyi önkormányzatok jogait és hatáskörét védelmezi a szabályozás során. A szubszidiaritás ebben az értelemben azt jelenti, hogy regionális szinten oldódjon meg minden feladat, amelyre ez a szint képes, és az állami központi irányítás területi kérdésekben csak másodlagos legyen. A szubszidiaritással szembeni elvárások csak akkor teljesíthetők, ha az elvet valamennyi kormányzati szintre kiterjedő módon alkalmazzák.
4. Az elmúlt évtizedben lezajlott folyamatok alapján elmondható, hogy amíg a 20. században az önkormányzatiság megteremtése, a helyi önkormányzatok feladat- és hatáskörének kialakítása volt napirenden, addig a 21. század egy új típusú kormányzás, az állampolgár-központú „polgárközeli” helyi kormányzás létrehozását állítja kihívásként valamennyi önkormányzat elé. A szubszidiaritás elve értelmében a „döntéseket a polgárokhoz legközelebb eső szinten kell meghozni”. Ez biztosítja a döntések demokratikus legitimációját. A szubszidiaritás elvének a többszintű kormányzás rendszerében való gyakorlati alkalmazása hozzájárulás ezen folyamat megerősítéséhez.

A KUTATÁSON ALAPULÓ PUBLIKÁCIÓK ÉS AZOK HATÁSA

- A) A kutatási témában szervezett konferenciákra a következő szervezők kértek fel előadónak: Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar (2003. április 4.); Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar (2005. december 2.).
- B) Az előadásaim tanulmánykötetekben kerültek publikálásra:
 1. A szubszidiaritás elve a „bottom-up” épülő Európában. In: Szubszidiaritás és szolidaritás az Európai Unióban (szerk.: Frivaldszky János) OCIFE Magyarország – Faludi Ferenc Akadémia, Budapest, 2006. 125-143. p.
 2. A szubnacionális szintű csatlakozás feltételrendszere. In. 10 éves a doktori képzés az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán. (szerk.: Harmati Attila) ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2003. 460-482. p.

2. KUTATÁSI TÉMA:

REGIONALIZMUS ÉS DEMOKRÁCIA

2006-ban kaptam felkérést a „Magyarország 2020” projekt¹ stratégiai kutatásában való részvételre. A projekt intézményi munkacsoportjának feladata volt a középtávú fejlesztés számára jelentkező alternatívák és prioritások kijelölése, amely keretében a Dél-alföldi Régió intézményesülését vizsgáltam.

A Dél-Alföld élenjáró szerepet töltött be a hazai regionalizálási folyamatban, a területfejlesztés intézményrendszerének kiépítésében, az érdemi fejlesztések elindításában. Az Európai Unióhoz való csatlakozás új lendületet adott a területi szereplők közötti egyeztetésnek azáltal, hogy érdemi fejlesztési forrásokat biztosított a regionális fejlesztési stratégiák megvalósításához. Az 1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és

¹ A Miniszterelnöki Hivatal és a Magyar Tudományos Akadémia Stratégiai Kutatások 2020 projekt. A Magyar Köztársaság Kormánya és a Magyar Tudományos Akadémia között kötött 2006. évi megállapodás célja az Európai Unióhoz történt csatlakozásunkat követő társadalmi, gazdasági és technológiai felzárkózási folyamatokkal kapcsolatos stratégiai kialakítása.

területrendezésről a magyar hagyományoktól eltérően létrehozható területi szintként a regionális szintet jelölte meg. Magyarországon a 35/1998. (III.20.) Országgyűlési Határozattal a tervezési-statisztikai régiók kialakításával kiépült a területfejlesztés új, többszintű intézményrendszere.

KUTATÁSI HIPOTÉZIS (CÉLKITŰZÉS)

A gazdasági versenyképesség és a demokrácia együttes kibontakoztatása feltételez egy intézményi-szervezeti egységet és annak legitimációját, vagyis a választott, önkormányzati régiót.

Regionalizálásra, erős önkormányzati régiók kialakítására az ország nemzetközi versenyképességének kialakításához és az EU-ban való felzárkózáshoz, az EU-támogatások optimális felhasználásához van szükség. Ezért alaptézisem, hogy az ország regionalizálása az intézményi reform kulcskérdése, mert a regionalizálás az ország gazdasági fejlődésének és a fejlett Európához való társadalmi-politikai felzárkózásának legfontosabb eszköze.

KUTATÁSI MÓDSZEREK (A KUTATÁS ELVÉGZÉSE)

Kutatásom során többek között a nemzetközi versenyképességre hatással levő gazdaságon kívüli tényezők, mint az EU-ban 2001-től megerősödő „jó kormányzás” koncepciója, a társadalmi konszenzus és a globális reagálású fejlesztő állam kerültek a középpontba.

A régióknak az EU gazdasági és politikai stratégiájában betöltött szerepének a vizsgálata szükségessé tette a tagállamok szubnacionális kormányzati struktúrájának összehasonlító elemzését. Korábbi kutatásaim folytatásaként a régiófogalomra vonatkozó intézményi megközelítést alkalmazó definíciókat az Európa Tanács és az Európai Régiók Gyűlése, az Európai Parlament és az EU Régiók Bizottsága dokumentumai alapján értékelem, a hangsúlyt az önkormányzatiság és a közigazgatás, továbbá ezzel összefüggésben az állami berendezkedés szerepének vizsgálatára helyezve. Mindez az önkormányzatiság fogalmának, gyakorlatának, intézményesülésének, a nyugati demokráciákban megvalósult formáinak a vizsgálatát jelentette regionális szinten.

KUTATÁSI EREDMÉNYEK

A regionális önkormányzatiság szükségképpen meg kell, hogy feleljen a jog uralma elvének (rule of law), és tiszteletben kell tartania az államok területi szerveződését. A régiók hatásköreit az alkotmány, a régió statútuma, a nemzeti jog kell, hogy elismerje.

Az általam vizsgált Dél-alföldi Régióban a regionális kohézió erősítése a regionális kapcsolatok mélyítése révén valósulhat meg, ami a régió térbeli egységeinek szereplői közötti horizontális partnerségek, a gazdasági és társadalmi szervezetekkel való együttműködést (kamarák, a politikai-önkormányzati intézmények, valamint a térségi intézményi szereplők, a Dél-alföldi Civil Egyeztető Fórum, megyei és regionális munkaügyi központ), és a vertikális partnerségek, a megyei, kistérségi és lokális szintek (megyei területfejlesztési tanácsok, a többcélú kistérségi társulások, a Dél-alföldi Regionális Önkormányzati Társulás) együttműködését kellene, hogy jelentse a területfejlesztés többszintű rendszerében, ami fontos tényezője a térségi szereplők közötti koordináció mélyítésének.

A Dél-alföldi Régióban végzett kutatás alapján megállapítható, hogy a régió belső együttműködési lehetőségeinek kihasználatlansága, a gyenge hálózatosodás, valamint a kormányzat centralizációs törekvései nem kedveznek az intézményi modernizációnak és az önkormányzati régió kialakításának.

Az államszerkezet intézményi reformja, a régiók kialakítása a nem-állami szereplők erőteljesebb intézményesített partneri kapcsolatokon alapuló bevonását jelentené a

döntéshozatali folyamatokba, valamint a döntéshozatali szintek számának és hatásköreinek bővítését, vertikális és horizontális integrálását.

A regionális önkormányzatok választása egyelőre azonban nem jelenik meg kényszerítő erőként a decentralizáció folyamatában. Területi szinten az emberek az évszázadok óta működő megyerendszert fogadták el.

Magyarországon régiókról mint közigazgatási egységből építkező tervezési-statisztikai egységekről, regionalizmusról mint a területfejlesztéshez kapcsolódó tervezési, koordinációs és elosztási hatáskörök megosztásának aspektusáról beszélhetünk. A regionális politikai-adminisztratív keretek kialakításáig a regionális fejlesztési tanácsok felállítása előrelépést jelentett a decentralizáció irányába. Ez lehet a devolúció adminisztratív formája, de az EU regionális feltételrendszerének az Unió intézményrendszerében való képviselői biztosításának a politikai hatalommal is rendelkező, közvetlenül választott testületek felállítása felelne meg.

A KUTATÁSON ALAPULÓ PUBLIKÁCIÓK ÉS AZOK HATÁSA

A „Magyarország 2020” projekt kiemelt célja volt a Nemzeti Fejlesztési Terv II., illetve annak Operatív Programjai elkészítésének segítése, vonatkozó ajánlások elkészítése. Az EU-felzárkózási folyamattal kapcsolatos kormányzati stratégia részeként a magyarországi régiók stratégiai jövőképéről kezdeményezett kutatás eredményei szakkönyvben jelentek meg:

1. A partnerségi kapcsolatok továbbfejlesztésének lehetőségei a Dél-alföldi Régióban. In: Régiók Magyarországa I. A regionális intézményrendszer körvonalai. (szerk.: Ágh Attila – Kaiser Tamás – Kisvarga Judit) Stratégiai Kutatások – Magyarország 2015. Abiprint Kiadó Budapest, 2007. 306-334. p.
2. A kutatási eredmények szélesebb szakmai közönség elé tárására, a Régió a hármashatár mentén c. könyv publikálására a XVI. Politológus Vándorgyűlés (Szeged, 2010.) adott alkalmat.
3. A Dél-alföldi Regionális Fejlesztési Tanács. In: Régió a hármashatár mentén. (szerk.: Soós Edit–Fejes Zsuzsanna) SZTE ÁJK Politológiai Tanszék, Szeged, 2010. 7-21. p.

3. KUTATÁSI TÉMA:

IDENTITÁS A DÉL-ALFÖLDI RÉGIÓBAN

A „Magyarország 2020” projekt keretében kezdeményezett kutatás célja annak vizsgálata volt, hogy a regionális tér és a fejlesztéspolitika következtében az abban kialakuló sokféle érdek miként kovácsolja össze a régiót, a területi egységek természeti, társadalmi, gazdasági, kulturális jellemzői miként érvényesülnek az állam területi beosztásában.

A program célja volt a területfejlesztési program tudományos megalapozása részeként a regionális identitás meglétének vizsgálata hazánkban. Munkámban arra kerestem a választ, hogy az új területfejlesztési térkategória, a régió esetét véve, létrejöhet-e regionális identitás a Dél-alföldi Régióban.

KUTATÁSI HIPOTÉZIS (CÉLKITŰZÉS)

A regionális identitás megléte nem feltétele a regionalizáció folyamata megindulásának, hanem annak a végeredménye. 2006-ban a mesterséges régiók alkotásáról folytatott kutatásom kiindulópontja volt, hogy a regionális identitás a priori léte mint a sikeres regionalizáció előfeltétele gyakran túlbecsült tényező.

KUTATÁSI MÓDSZEREK (A KUTATÁS ELVÉGZÉSE)

A kutatás során a társadalmi elemzés módszereként a társadalmi hálózatok analízise került alkalmazásra, amely a meglévő kapcsolatok felmérése mellett az intézmények

vizsgálatára is kiterjedt. A regionális identitás vizsgálata során a Dél-alföldi Régió térbeli egységeinek szereplői voltak a megkérdezettek: a politikai-önkormányzati intézmények, valamint a gazdasági érdekcsoportok, a munkaügyi központok és civil szervezetek.

KUTATÁSI EREDMÉNYEK

Az EU-tagállamokban kialakult gyakorlat azt mutatja, hogy a mesterségesen kialakított régiókban – szemben Európa történeti régióival, amelyek organikus fejlődés következtében jönnek létre – a régió lakosainak érzékelhető regionális összetartozása (identitástudata) kialakulása folyamatában a legnagyobb régióteremtő szféra a gazdaság. Mesterséges régióképző tényező ugyanakkor az intézményrendszer kiépítése, a hatalmi-politikai és jogalkotási hatáskörök regionális szintű megerősítése.

A Dél-alföldi Régióban a regionalizáció ígéretes lendülettel indult, a regionális intézmények közül érdemleges identitásformáló szerepet töltöttek be a regionális fejlesztési tanácsok és az ügynökségek, valamint a kistérségek. A gazdasági szereplők, kamarák partnerek voltak ebben a fejlődésben. Nehézséget jelentett ugyanakkor a szereplők megosztottsága a megyék, ezen belül is az elnökök és az apparátus, amelyek a regionális szint gyengítésében voltak érdekelték.

A Dél-alföldi Régió példája jelzi, hogy a tudatos régióépítésnek uniós, kormányzati és területi szinten párhuzamosan kell történni, amely során a térhez kötődés kulturális, érzelmi és kognitív tartalma támogathatja a régió gazdasági, társadalmi aktivitását.

Az Európai Unió szerepe a magyar területfejlesztésben érdekes módon ambivalens. A rendszerváltozástól kezdve a területfejlesztési törvény megszületéséig éppen az EU-nak való megfelelés volt az egyik fő mozgatója a magyar területfejlesztés intézményrendszere kialakításának. A decentralizációt szorgalmazó Európai Bizottság az ezredfordulón azonban koncepciót váltott, a regionális intézményrendszer felkészületlenségére hivatkozva elegendőnek találta Magyarországot egy régióként (NUTS 1) kezelni. Ez felerősítette a kormányzati centralizációs szándékot, s a területfejlesztési törvény 1999. évi módosítása egyértelmű centralizálást jelentett.

A Dél-Alföld sajátos természeti körülményei, az alföldi hagyományok, a tanyás településszerkezet szintén nem kedveznek a kooperatív, közösségi mentalitásnak. Eredményeim rávilágítanak arra, hogy a regionális lépték ugyan megmutatkozik a területfejlesztésben, ami idővel más funkciókat is magához vonzhat, elsősorban a gazdaságfejlesztés és -támogatás, a kutatás, a technológiatranszfer, a marketing stb. területén, de a régióban létrejött regionális hajszálgökök megerősödéséhez további tudatos imázsépítés, versenyképes gazdaság és színvonalas életkörnyezet megteremtése szükséges.

A KUTATÁSON ALAPULÓ PUBLIKÁCIÓK ÉS AZOK HATÁSA

Magyarország Európai Unióhoz való csatlakozása a nemzeti önazonosság, a közös európai tudat, valamint a regionális identitás összefüggéseinek vizsgálatára irányította a szakmai közvélemény figyelmét. A regionális identitás kérdésének nyugat-európai tapasztalatait és hazai kutatásaim eredményeit nemzetközi tudományos konferenciákon és hazai publikációkban tettem közzé.

1. Az europaizáció hatása a regionális identitás fejlődésére. In: Európaiság. Politikai és morális kultúra. (szerk.: Karikó Sándor) Budapest, Áron Kiadó, 2001. 95-105. p.
2. A partnerségi kapcsolatok továbbfejlesztésének lehetőségei a Dél-alföldi Régióban. In: Régiók Magyarországa I. A regionális intézményrendszer körvonalai. (szerk.: Ágh Attila – Kaiser Tamás – Kisvarga Judit) Stratégiai Kutatások – Magyarország 2015. Abiprint Kiadó, Budapest, 2007. 334-350. p.

3. A Dél-alföldi Regionális Fejlesztési Tanács. In: Régió a hármashatár mentén. (szerk.: Soós Edit – Fejes Zsuzsanna) SZTE ÁJK Politológiai Tanszék, Szeged, 2010. 21-25. p.

4. KUTATÁSI TÉMA:

A MEGREFORMÁLT LISSZABONI STRATÉGIA ÉS AZ (EURO)RÉGIÓK

Közép-Európában a második generációs intézményi reformhullámra hárult a fejlesztő állami szerepének kialakítása, a lisszaboni típusú szinergiák megvalósítása a gazdasági és a szociális rendszer között, amelyek egy fejlettebb gazdaságban még nem működnek. A „Magyarország 2015” projekt stratégiai kutatás a fejlesztéspolitika és a távlati tervezés tudományos hátterét képezte. A projekt általános értelmezési keretét az EU Lisszaboni Stratégiája adta, amelybe Magyarország is bekapcsolódott az Unióhoz való csatlakozást követően.

A „Magyarország 2015” projekt² keretében felkérést kaptam a szubnacionális szintek lehetséges szerepének vizsgálatára a Lisszaboni Stratégia megújításában az EU 25 tagállamában. A Lisszaboni Stratégia 2005. évi időközi felülvizsgálatát befolyásolta, hogy 2004 májusában újabb tíz tagállammal bővült az Unió, és a kibővült Unióban a régiók között fennálló különbségek tovább nőttek, míg az új tagállamoknak gyakran további hátrányokat kell leküzdeniük fejlődési lemaradásuk következtében. A jól teljesítő tagállamok viszont még ambiciózusabb célokat sürgettek, amely eredményeképpen a strukturális alapok „lisszabonosítása”, a növekedés és foglalkoztatás céljaihoz rendelése jelentős növekedést elősegítő beruházásokat eredményezett az innováció, a K+F és a vállalkozások terén.

KUTATÁSI HIPOTÉZIS (CÉLKITŰZÉS)

A régiók nemcsak az EU-hoz való mennyiségi és minőségi felzárkózás, hanem a szolgáltató-informális gazdaságra való átmenet alapvető hordozói is.

A kohéziós politika eszközrendszere a kevésbé fejlett országok és régiók esetében, valamint a centralizált országokban áttörést jelent a lisszaboni típusú felzárkózás irányába. Regionális szinten érvényesülhet a szinergia a különböző közpolitikai területeken zajló fejlesztések között (policy integration).

KUTATÁSI MÓDSZEREK (A KUTATÁS ELVÉGZÉSE)

A 2005-ben a megreformált lisszaboni folyamat vertikális és horizontális kapcsolatrendszerének vizsgálatához az európaizáció elmélete és kutatási módszere nyújtott segítséget. A horizontális európaizáció azokon a közpolitikai területeken játszik meghatározó szerepet, ahol az EU nem elsősorban jogalkotóként lép fel, hanem horizontálisan működő csatornák létrehozását ösztönzi a tapasztalatok, bevált „jó gyakorlatok” szabad áramlásának biztosítása érdekében. Mindennek modellértékű megnyilvánulása a lisszaboni stratégia részeként alkalmazott nyitott koordináció, amely számos eszközzel rendelkezik („jó gyakorlatok” cseréje, iránymutatások, egyes közpolitikai területek összehangolása) az EU munkaerő-piaci versenyképességének növeléséhez.

Kutatásaim során az európai regionális érdekeket megjelenítő politikai érdekképviselői szervezetek (Régiók Bizottsága, Európai Régiók Gyűlése) és az EU Gazdasági és Szociális Bizottsága dokumentumait és munkaanyagait használtam fel.

² A Miniszterelnöki Hivatal és a Magyar Tudományos Akadémia Stratégiai Kutatások 2015 program (2005)

KUTATÁSI EREDMÉNYEK

Az újraindított Lisszaboni Stratégia lényegi eleme a tagállami felelősség és elkötelezettség erősítése, de a régiók közti diszparitások, valamint a regionális foglalkoztatási különbségek megszüntetése regionális és helyi szintű partneri kapcsolatokra épülő akciótervek révén oldható meg a korábbinál eredményesebben. A tagállamoknak az új nemzeti reformprogramok előkészítésébe és megvalósításába be kell vonniuk a helyi és regionális hatóságokat is. Decentralizált tervezéssel, regionális és helyi stratégiákra épülő regionális és helyi akciótervek készítésével lehet együttműködni valamennyi gazdaságfejlesztő és foglalkoztatásban közreműködő regionális és helyi szereplővel. A regionális és helyi szintű akciótervek olyan működési modellt jelentenek, amelyeken keresztül a helyi partnerségek már integrálhatók a nemzeti akciótervekbe.

A lisszaboni stratégia hatékony megvalósulásának feltétele, hogy a régiókat és a helyi hatóságokat, valamint a szociális partnereket bevonják a stratégiai tervezésbe is, mert lényeges felelősségük van a végrehajtásban (pl. az aktív munkaerő-piaci politika, oktatás, infrastruktúra, üzleti környezet), szakpolitikai kompetenciával és jelentős erőforrásokkal rendelkeznek. A helyi önkormányzatok vannak a legközelebb az állampolgárokhoz, ezért a legalkalmasabbak arra, hogy a helyi adottságoknak leginkább megfelelő választ megtalálják stratégiai fejlesztéseik során.

A lisszaboni célkitűzések a reform keretei között a decentralizált kezdeményezések elősegítésével, a szubszidiaritás elvének alkalmazásával, a regionális és helyi szint aktívabb szerepvállalásával valósíthatók meg hatékonyan.

Rendszeres társadalmi-gazdasági elemzéseken keresztül a tervezés állandó nyomon követése és valamennyi regionális projekt rendszeres koordinációja szükséges a sikeres végrehajtáshoz. A szervezeti-intézményi decentralizáció és a többszintű kormányzás keretében megvalósuló lisszaboni folyamat a demokrácia új, polgárközeli dimenzióját mutatja fel a regionális kormányzásban.

A kutatásaim előrejelzése szerint az elkövetkező években a lisszaboni stratégia dinamikus végrehajtása attól is függ, hogy a helyi és regionális „kormányok” élnek-e a lehetőséggel, és valóban aktív szereplői lesznek a lisszaboni menetrendnek. Kétségtelen, hogy az önkormányzatok szerepvállalása a jövőben megnőhet a lisszaboni stratégia alakításában a fejlesztésekben érdekelttekkel szoros együttműködésben (munkaadók, munkavállalók, vállalkozók), és olyan cselekvési programok kidolgozásában, amelyek a regionális/helyi gazdaság növekedését és a foglalkoztatás bővítését eredményezik. Ezeken a területeken az önkormányzatok érdekeltsége jelentős, hiszen az új munkahelyek bővítik a helyi forrásokat, új fejlesztéseket indukálnak, csökkentik a szociális kiadásokat.

A következő regionális és helyi fejlesztés elmélyítése érdekében egy interaktív, decentralizált hálózat kiépítés szükséges, amely európai, nemzeti vagy regionális szinten segíti előrevinni a lisszaboni stratégia reformját, kiemelve a legjobb gyakorlatokat.

A regionális és helyi szereplők hálózatos együttműködése, a horizontális partnerségek kiépítésével, a helyi, a regionális, az országos és az uniós szintek között a párbeszéddel, a decentralizált partnerségek révén növeli a tagállamokban eltérő kompetenciákkal és pénzügyi forrásokkal rendelkező helyi és regionális önkormányzatok szerepét.

A KUTATÁSON ALAPULÓ PUBLIKÁCIÓK ÉS AZOK HATÁSA

1. A határon átnyúló együttműködések és a Lisszaboni Stratégia szerepe a kohézió alakításában c előadásom elhangzott a „Lisszaboni Folyamat és Magyarország” címmel megrendezett, az Európai Közösségi Tanulmányok Magyar Társasága 2005. évi Éves Konferenciáján.

2. A határ menti együttműködések és a Lisszaboni Stratégia. In: Társadalom és Gazdaság, 27. kötet 2005/1-2. (szerk.: Potyánszky T. Zoltán) Akadémiai Kiadó, Budapest, 95-111. p.
3. A megreformált Lisszaboni Stratégia és az eurorégiók. In: Hidak vagy sorompók? A határokon átívelő együttműködések szerepe az integrációs folyamatban. (szerk.: Kaiser Tamás) Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2006. 143-157. p.

5. KUTATÁSI TÉMA:

A MEGREFORMÁLT LISSZABONI STRATÉGIA ÉS A MAGYARORSZÁG HATÁRAI MENTÉN FORMÁLÓDÓ EURORÉGIÓK

A „Magyarország 2015” projekt stratégiai célja a magyar „szerep” és magyar „esély”, a magyar közép és hosszú távú érdekek meghatározása az Európai Unióban. Ennek jelentős mozzanata a magyar határok európaizálása, az „EU új határai” modell hazai alkalmazása, a magyar eurorégiók kialakítása. Esettanulmány keretében vizsgáltam meg a mennyiségi felzárkózás és a minőségi felzárkózás kihívásait a DKMT Eurorégió (1997) fejlődésében.

2005-ben már körvonalazódott, hogy az Európai Unió 2007–2013-as költségvetésének az „európai területi együttműködés” cél kiemelt prioritása lesz. A 2004. évi keleti bővítést követően az Európai Unióban már a terület 40%-a és a lakosság 32%-a határregiónokban él, ami növeli e területek jelentőségét az Unió gazdasági versenyképességének fokozásában.

Magyarországon 2005-ben 18 eurorégió működött a legkülönbözőbb intézményi háttérrel. Az euroregionális partnerségi kommunikációt a horizontális partnerségek intézményesülését az 1990-es évektől a Phare CBC, majd az INTERREG IIIA programok segítették Magyarországon, de a sajátos térszerveződéseket jelentő eurorégiók intézményesültsége késésben volt.

KUTATÁSI HIPOTÉZIS (CÉLKITŰZÉS)

A határ menti együttműködések a jövőben hozzájárulnak a Lisszaboni Stratégia végrehajtásának megerősítéséhez. A Lisszaboni Stratégia nézőpontjából nem a tagország, hanem a multifunkcionális (euro)régió a nemzetközi versenyképesség alapegysége, amely az innovációért felelős. A közpolitikai integrációnak ennek megfelelően (euro)regionális szinten kell megvalósulni, mert az integráció, a fenntartható versenyképesség feltétele az ország nemzetközi kapcsolataiból, az uniós tagságunkból, a Kárpát-medence sajátos történelmi-földrajzi helyzetéből adódó lehetőségek kiaknázása.

Az eurorégió sajátosságainak feltárására azért van szükség, mert a nemzetgazdasági növekedés felgyorsítása akkor érhető el, ha minden eurorégió az endogén forrásait, azaz különös, a többitől eltérő jellegét bontakoztatja ki a fejlesztések során, amelynek együttesen országos és közösségi szinten is multiplikátor hatása van.

KUTATÁSI MÓDSZEREK (A KUTATÁS ELVÉGZÉSE)

A kutatás az EU dokumentumaira építve, az Európai Bizottság közleményei, határozatai, ajánlásai, kohéziós jelentései az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság állásfoglalásai, véleményei komparatív elemzésére épül. Elemeztem a magyarországi eurorégiók alapszabályait és a Duna–Körös–Maros–Tisza Eurorégió stratégiai tervét, valamint egyéb stratégiai dokumentumait.

A határ menti folyamatok vertikális és horizontális kapcsolatrendszerének leírásához a többszintű kormányzás fogalmi kerete, hazai és közösségi szinten megvalósuló kapcsolatait jelentettek módszertani alapot.

KUTATÁSI EREDMÉNYEK

Az Unió tagállamaként szükségessé vált határaink mentén a magyar sajtoságok feltárása, amelyek fejlesztése révén a magyar versenyképesség és az innováció növelhető a határtérségekben. Az eurorégiók feladata a fejlődés során a határon átnyúló kapcsolatok összefogása és irányítása mellett az euroregionális együttműködések keretében elérhető források megszerzése.

Tudományos közleményemben az euroregionális kapcsolatok hatékonyabbá tételét szorgalmazó kritikai észrevételeim között hangsúlyozom, hogy az 1997-ben megalakult Duna–Körös–Maros–Tisza Regionális Együttműködés (DKMT Eurorégió) a magyar–román–jugoszláv hármashatár mentén keretet jelent az együttműködésre. Az együttműködő partnerek köre az évek során jelentősen kibővült a gazdasági kamarák, egyetemek, ifjúsági szervezetek, szakszervezetek, megyei jogú városok, önkormányzatok és civil szervezetek partnerségi együttműködéseivel. Ennek ellenére még ritkán kerül sor a határ két oldalán levő célok összehangolására, és csak időnként fogalmazódnak meg olyan fejlesztési célkitűzések, programok, projektek, amelyek a közös megvalósításra koncentrálnak.

Az együttműködést alkotó térségek fejlesztési terveik elkészítésénél – a Dél-alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, a romániai Nyugat–Régió és a Vajdaság – figyelembe veszik a határmentiségből fakadó követelményeket és lehetőségeket, a gazdasági növekedést és a foglalkoztatás bővülését is eredményező közös regionális programok, összehangolt befektetések azonban ma még hiányoznak. A régió belüli koordinációk elmaradása a humán erőforrás fejlesztése terén a munkavállalók elhelyezkedési lehetőségeit, a munkanélküliek tanulásra, munkába állásra való felkészítésének esélyeit rontják.

Az eurorégió fejlődésének jelenlegi problémája a belső együttműködés lehetőségeinek nem kellő kihasználtsága. 2003 óta működik a DKMT Fejlesztési Ügynökség Kht., amely feladata a DKMT tevékenységének összehangolása és a fejlesztési projektek generálása. A DKMT stratégiai tervének keretében készülő programok nincsenek összehangolva sem a DKMT Eurorégiót alkotó magyarországi megyék és régiók, kistérségek fejlesztési terveivel, sem a határon átnyúló településközi, regionális együttműködések gazdasági, társadalmi programjaival. Hasonlóan fontos lenne a határ menti regionális fejlesztési modellek és tervek kidolgozása, és azok integrálása a nemzeti, regionális és szakmai tervezésbe.

Az uniós (INTERREG IIIA) pályázatok célja kétségtelenül a határ menti, hasonló adottságokkal rendelkező térségek összehangolt és integrált fejlesztése, de a határon átnyúló programokra szánt uniós források nagyságrendje csekély. A határ menti fejlesztéseket támogató nemzeti források viszont kimerülnek az uniós források társfinanszírozásában.

Az uniós forrásokat kiegészítő nemzeti társfinanszírozás mellett meg kellene, hogy jelenjenek az érdemi kormányzati források a határon átnyúló fejlesztések hazai támogatására, finanszírozására, amelyek felhasználásáról a döntést – a kormány meghatalmazott képviselői mellett – euroregionális szinten kellene meghozni.

Az uniós pénzügyi források megszerzéséhez a prioritásokat az Unió pénzügyi támogatási formáinak prioritásaihoz kell igazítani, ami sok esetben nem esik egybe az egyes szereplők szűk érdekeivel.

Középtávon a megreformált Lisszaboni Stratégia végrehajtásában a határ menti együttműködés regionális/helyi dimenziójának megteremtése (alulról építkező formában) horizontális együttműködések révén lehetséges. A projektek közös kidolgozása és megvalósítása, a kapcsolatrendszer intézményesülése és további programszerű kibővítése jelentheti a partnermegyék és régiók társadalmi-gazdasági együttműködésének erősítését.

Hosszú távon valósulhat meg a régió belüli és a határ régiók közötti közös cselekvés és fejlesztés, az életminőség javulását eredményező közös projektek megvalósítása. A DKMT Fejlesztési Ügynökség Kht. és a Közgyűlés partneri hálózatának kialakításával az euroregionális szintű programalkotásban érdekelt szereplők bevonásával (egyetemek mint

tudáscentrumok, a humán tőkébe való beruházás és annak hasznosítása, a munkaügyi központok és az üzleti körök bevonása a tervezésbe, üzleti-szolgáltató központok kialakítása), az információáramlás és az üzleti kapcsolatok fejlesztése kedvezőleg hathat a humánerőforrás-fejlesztésre, a munkavállalók elhelyezkedési esélyeinek növelésére. A határ menti helyzetből adódó előnyök felhasználása egy szilárd, versenyképes határrégió gazdasági alapjait teremtheti meg. Az eurorégió a társadalmi és kulturális tőke optimális kialakítását és felhasználását jelenti a társadalmi kapacitás növelésével, a színvonalas életkörnyezet és életlehetőség biztosításával.

A KUTATÁSON ALAPULÓ PUBLIKÁCIÓK ÉS AZOK HATÁSA

- A) Felkérést kaptam előadás tartására a Helyzetelemzés és perspektíva: a Dél-alföldi Régió címmel a III. Országos Kistérségi Konferencián a Jegyzők Országos Szövetsége szervezésében (Miskolc-Lillafüred, 2006).
- B) A határ menti együttműködések szerepe az EU kohéziós politikájának erősítésében témakörben tartottam előadást az Európából Európába c. (2003) és az EU Regionalizmus-Eurorégiók (2005) c. nemzetközi konferenciákon a Szegedi Biztonságpolitikai Központ szervezésében (2005).
- C) A témában megjelent tudományos közleményeim:
 - 1. A megreformált Lisszaboni Stratégia és az eurorégiók. In: Hidak vagy sorompók? A határokon átvívelő együttműködések szerepe az integrációs folyamatban. (szerk.: Kaiser Tamás) Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2006. 157-177. p.
 - 2. (Euro)regionális identitás, avagy a határ menti együttműködés lehetőségei a Dél-alföldi Régióban. Comitatus, 2005/4. 32-47. p.

2. MÁSODIK FŐ KUTATÁS: HATÁRON ÁTNYÚLÓ EGYÜTTMŰKÖDÉSEK AZ EURÓPAI UNIÓBAN ÉS MAGYARORSZÁGON

A regionalizmus és a határok kérdése szorosan összefügg. A határ gyakran elválasztja egymástól a történelmileg szervesen összetartozó térségeket. A nemzeti kereteket meghaladó regionalizmus és regionalizáció folyamata nem csupán a tagállami határokon belül alakítja a területi szintek struktúráit, hanem a határ menti térségekben is.

A határon átnyúló együttműködések megerősödése Európa-szerte az europaizáció és a decentralizáció folyamatainak eredménye. Az európai integráció a bővülés és mélyülés folyamatában megszüntette a belső határokat, az Európai Unió tagállamaiban zajló decentralizáció és kormányzati reformfolyamat jelentős hatással volt a határ menti kapcsolatok fejlesztésére, mélyítésére és intenzívebbé tételére. Kutatásaim a 2006. évtől a regionális politika új szemléletű megközelítésére, a regionális politika határ menti dimenziójára irányultak.

1. KUTATÁSI TÉMA: HATÁRON ÁTNYÚLÓ EGYÜTTMŰKÖDÉSEK INTÉZMÉNYESÜLTSGE MAGYARORSZÁGON

A II. világháborút követően Nyugat-Európában ártértékelődött a határok szerepe, már nem az elválasztó, hanem inkább a nemzeteket összekötő funkció vált dominánssá. Az EKG megalakulása (1957), az európai egységeszme és integráció terjedése szükségszerűen együtt járt a határok lebontására irányuló folyamatokkal. A földrajzi, társadalmi, politikai-hatalmi szempontból homogén területen meghúzott határ felosztja az addig egységes teret, gátolja a

két oldal közötti interakciók számát, a gazdasági és infrastrukturális kapcsolatok megteremtését, megnehezíti a kulturális együttműködést. A jellegzetes természetföldrajzi adottságok, a közös történelmi múlt és a népesség tudatában meglévő régiótudat továbbélése ugyanakkor mindig is kihatással volt a határ menti térség kapcsolatainak fejlesztésére. Az elválasztott, külön úton fejlődő államhatár menti területek és az összekapcsolódott entitásként, önálló specifikumokkal jellemezhető határrégió egy átalakulási folyamat két végpontjának tekinthető.

Az első határon átnyúló együttműködések létrehozására Nyugat-Európában már az 1950-es évek végén lehetőség volt. Később a már működő gyakorlatra épültek rá az együttműködést átható alapelvek, a megfelelő struktúrák és támogatási rendszerek. A hagyományos testvértelepülési kapcsolatok mellett a nemzetközi jogi keretek között kialakított együttműködési formák 1958 óta az eurorégiók és a munkaközösségek.

KUTATÁSI HIPOTÉZIS (CÉLKITŰZÉS)

A szubnacionális szintű integrálódás során Magyarország hét határszakaszának esetében felértékelődtek a határon átnyúló együttműködési formák a fejlesztéspolitikában, az Unió kohéziós politikájában, valamint az Európai és a magyar szomszédságpolitika alakításában. A téma aktualitását az adta, hogy a hazai és a szomszédos országokban végbemenő területfejlesztési reformok következtében Magyarország határai mentén az 1990-es évektől egyre nagyobb számban jelentek meg az euroregionális formációk.

Célom volt a határon átnyúló együttműködések intézményesülésének átfogó bemutatása, megoldási alternatívák kidolgozása a jogi és intézményi hiányosságokból eredő problémákra.

KUTATÁSI MÓDSZEREK (A KUTATÁS ELVÉGZÉSE)

2006 tavaszán 18 Magyarország határain működő eurorégió vezetőivel készült mélyinterjú és kérdőíves felmérés keretében az euroregionális együttműködések empirikus vizsgálatát végeztem el OTKA-program³ keretében.

A határon átnyúló együttműködések természetét az intézményépítés nézőpontjából vizsgálom a horizontális európaizáció és a többszintű kormányzás fogalmi kereteinek felhasználásával. Az elemzés során a határ menti együttműködések az általam felállított tipológia (lokális, regionális, nagyregionális) szerint, de már az európaizálás által előidézett változások következtében elemzem. A vizsgálat az európaizálásnak az EU pénzügyi támogatásai intézményesülésre gyakorolt hatását, valamint a pénzügyi eszközök működését megalapozó — az Európai Bizottság által támogatott LACE Phare CBC gyakorlati kézikönyvben a határ menti együttműködésekre megfogalmazott — alapelvek megvalósulásának analízisét jelentette a Magyarország hét határszakaszán működő együttműködésekben.

KUTATÁSI EREDMÉNYEK

A Magyarország határai mentén az 1990-es években megalakuló határ menti együttműködések jól reprezentálják az európai határtérség problémáit, átfogó képet adnak a határ menti kapcsolatok minden formájáról. A határ menti kapcsolatok időtávja alapján két csoportba oszthatók az együttműködések: rövid távú projekt alapú, valamint hosszú távú stratégiai szintű (eurorégiók és munkaközösségek). Ezek szervezeti felépítése a nyugat-európaiakéhoz hasonlóan alapjaiban szinte mindenhol hasonló (Elnökség, Közgyűlés/Tanács,

³ A határ menti együttműködések jogi és közigazgatási háttere, az együttműködés továbbfejlesztésének lehetséges irányai c. OTKA kutatás (2003-2007)

Titkárság, Munkabizottságok), azonban rendkívül változatos képet mutatnak kiterjedésüket és a résztvevői kört tekintve.

Kiterjedésüket illetően három szervezeti modell került kimutatásra a magyar határok mentén. Először az országos részvétellel működő nagyregionális, inkább munkaközösség formát öltő kooperációkra jellemző struktúrák (pl. Alpok–Adria Munkaközösség, Kárpátok Eurorégió). Másodszer a regionális (megye vagy régió) részvétellel működő kapcsolatok, amelyek a legjobban megközelítik az európai határon átnyúló valódi eurorégiók státusát és szervezeti felépítését. Ezek tipikusan az EuRegioWest/Nyugat-Pannonia, a DKMT Eurorégió, a Vág–Duna–Ipoly Eurorégió, az Interregio és a Hajdú–Bihar–Bihar Eurorégió. Harmadszor a lokális szintű euroregionális együttműködések, amelyek háttérben jól működő önkormányzati kapcsolatok, települések közötti és kistérségi együttműködések vannak. Jellemzően ezek a magyar–szlovák és magyar–horvát határszakaszok.

A három szervezeti modell közül a területi szintek részvételével működő formák felelnek meg leginkább az intézményi kritériumoknak, ahol a megyei önkormányzatok önálló belső szervezeti egységet hoztak létre a nemzetközi kapcsolatok igazgatására, és ezzel szakmailag, szervezetenként stabilabb háttérrel tudnak biztosítani a határon átvívelő együttműködésekhez.

A legteljesebb együttműködő struktúrák a magyar–osztrák és a magyar–román–szerb határon találhatók, a magyar–szlovén határszakasz nem játszik jelentős szerepet a magyar euroregionális fejlődésben. Más határszakaszokon, főként a magyar–szlovák, magyar–ukrán és magyar–horvát határon a kapcsolatok hiányosak.

A kezdeti nagyregionális együttműködések követően elkezdődött az együttműködések „mélyülése”, a regionális és lokális típusú együttműködési formák kialakulása. A szaporodó és fokozatosan mélyülő euroregionális együttműködési formák egyre inkább igénylik a folyamatosan fennálló, kötelező érvényű határon átnyúló szervezeteket. A 2000. évtől kialakuló eurorégiók 75%-a projektalapú lokális típusú együttműködés, túlnyomórészt a szlovák határszakasz mentén. Ez a legfiatalabb együttműködési forma az intézményesülés terén nem rendelkezik hagyományokkal: Ipoly Eurorégió (2002), Ister–Granum Eurorégió (2004), Zemplén Eurorégió (2004).

A korábbi kapcsolatok, együttműködési programok után az Unióhoz való csatlakozás kitörési lehetőséget jelentett az eurorégiók forrásszerző képességének erősítésében, a határon átnyúló térségi fejlesztési programok kidolgozásában és megvalósításában, s ezen keresztül a határregiónok gazdasági, társadalmi és politikai kohéziója erősítésében. A Magyarország határai mentén található együttműködések 2007-ig az Unió a Phare CBC (1995), INTERREG (2004), TACIS CBC (1996), CARDS CBC (2000) programokon keresztül támogatta. Az INTERREG program hatása, hogy a közösségi szabályozás alkalmazásával a korábbiakhoz képest strukturáltabb, átláthatóbb és egységesebb intézményi modellt alakított ki. Kimutathatóan tovább erősítette és még nyitottabbá tette az eurorégiók sokszereplős és többszintű karakterét.

A politikai, gazdasági és civil szereplők széles körű stratégiai partnerségeinek kiépítése elősegítette a határon átnyúló fejlesztési kapcsolatok megerősítését, az eurorégiók intézményesülését. Az eurorégiók tevékenysége gazdasági, politikai, szocio-kulturális együttműködési célokra egyaránt kiterjed.

Az euroregionális együttműködések többsége rendelkezik stratégiai tervvel, ami hosszabb távra meghatározza azokat a fejlesztési irányokat, prioritásokat, programokat, amelyek révén az eurorégió céljai (politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális) megvalósulásával elősegítheti a határ menti térségek gazdasági és szocio-kulturális kohéziójának erősítését.

A trendek alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a megfelelő intézményi háttér biztosításával a jövőben felértékelődhet a lokális típusú eurorégiók szerepe a magyar

szomszédságpolitika alakításában. A megújított együttműködési kerethez az együttműködési célok kiszélesítése, a stratégiai programok kialakítása, a struktúra megújítása, egy stabil végrehajtó hatalom, munkaszervezet/titkárság kialakítása szükséges.

A KUTATÁSON ALAPULÓ PUBLIKÁCIÓK ÉS AZOK HATÁSA

- A) A Magyar Regionális Tudományi Társaság, az SZTE Állam- és Jogtudományi Kar, az MTA Szegedi Akadémiai Bizottság Jogi Szakbizottsága, valamint a Szabadkai Regionális Tudományi Társaság szervezésében kértek fel előadás tartására a kutatott témában.
- B) A kutatási eredményeim számos tudományos közleményben kerültek publikálásra magyar és angol nyelven.
 - 1. Az euroregionális együttműködések szereplői és céljai Magyarországon. (társszerző: Fejes Zsuzsanna) Pro Minoritate, 2008/2. 111-139. p.
 - 2. A határon átnyúló együttműködések intézményesültsége Magyarországon. I. (társszerző: Fejes Zsuzsanna) Európai Tükör, 2007/7-8. 104-121. p.
 - 3. Hungarian experiences of cross-border cooperation. (társszerző: Fejes Zsuzsanna) Fundamentum, 2008/5. 123-158. p.

2. KUTATÁSI TÉMA:

A HATÁR MENTI EGYÜTTMŰKÖDÉSEK NEMZETKÖZI JOGI ÉS NEMZETI SZABÁLYOZÁSA

A határ menti együttműködések jogi-normatív szabályozásának többféle eredete van: egyrészt a nemzetközi szervezetek dokumentumai a nemzetközi jog hatálya alatt, másrészt az EU regionális politikájában az EU-jog keretei között alkotott jogszabályok. Emellett forrásként jelenik meg az egyes tagállamokban a határ menti együttműködések toleráló vagy támogató nemzeti jogalkotás.

A határon átnyúló együttműködések szempontjából tekintve Magyarország és a szomszédos országok önkormányzati rendszerét, az együttműködő szervezeteknek egy heterogén közigazgatási környezetben kell megfelelő kapcsolatokat kiépíteniük. Sok nehézség forrása a szomszédos országok eltérő jogrendje, valamint az EU-hoz való viszonya.

Az egyes államok eltérő jogrendje és centralizáltsága, az államok közötti keretegyezmények megléte vagy jellege következtében változatos az együttműködések jogi háttere, az egyes résztvevők kompetenciáinak, szerződéskötési jogosultságainak köre.

Magyarország vonatkozásában annak tanulmányozása volt az érdekes, hogy egy unitárius államban milyen esélyei vannak a helyi és regionális szinteknek a határon átnyúló kapcsolatok alakításában. Elemzéseim középpontjába a decentralizált határ menti együttműködések intézményesülésének útjában álló jogi nehézségek kiküszöbölésére megoldási javaslatok kidolgozása került.

KUTATÁSI HIPOTÉZIS (CÉLKITŰZÉS)

A határ menti területek együttműködésének egyik fontos feltétele, hogy az érintett kormányzati szinteknek (vertikális dimenzió) és szereplőknek (horizontális dimenzió) meglegyenek a kapcsolataik építéséhez szükséges jogi, politikai, hatalmi kompetenciái.

Kiindulópontom szerint a szubnacionális szintek közreműködését az határozza meg a határ menti kapcsolatokban, hogy a központi kormány mennyiben szélesíti ki azok közjogi kompetenciáit. A kutatásaim során arra a kérdésre kerestem választ, hogy mi a központi kormányok szerepe a határ menti kapcsolatok és együttműködési gyakorlat erősítésében, a decentralizált határon átnyúló együttműködések jogi korlátainak felszámolásában.

KUTATÁSI MÓDSZEREK (A KUTATÁS ELVÉGZÉSE)

A határ menti együttműködések fő szereplői a helyi, illetve a regionális hatóságok, és nem az államok, miközben csak az államok hozhatnak létre nemzetközi jogi normákat az együttműködés kereteinek meghatározására. Ezért vizsgálni kellett az állam szerepvállalását ahhoz, hogy meghatározhatóak legyenek az együttműködések nemzetközi szabályainak jellemzői.

Vizsgálatom alapját a helyi és regionális érdekeket megfogalmazó nemzetközi szervezetek, az Európa Tanács és az Európai Határ Menti Térségek Szövetsége nemzetközi jog hatálya alatt megvalósuló jogalkotó tevékenységei képezik. Áttekintem azokat a jogi normákat, amelyeket az államok hoztak létre a nemzetközi jog hatálya alatt, különös tekintettel az Európa Tanács égisze alatt kötött egyezményekre, chartákra, valamint kitértem a szubnacionális szintek (helyi és regionális önkormányzatok) által kialakított kötött jogi normák, közöttük szerződések, jegyzőkönyvek vizsgálatra, amelyeket még mindig széles körben alkalmaznak az általános, határon átnyúló kooperációk gyakorlatában

KUTATÁSI EREDMÉNYEK

Az Európa Tanács jelentős szerepet vállalt a nemzetközi szabályozásban a helyi és regionális szintű nemzetközi együttműködés korlátainak felszámolásában, továbbá a központi hatalom decentralizálása érdekében. Az Európa Tanács Helyi és Regionális Közhatalmának Európai Kongresszusa a Helyi Önkormányzatok Európai Chartájában (1985) és a Regionális Önkormányzatok Európai Chartája tervezetében (1997) definiálja az önkormányzatok egyesülési jogát, hangsúlyozva, hogy azok feladat- és hatáskörükben együttműködhetnek külföldi önkormányzatokkal.

A határ menti együttműködések átfogó szabályozására törekszik az Európa Tanács Madridi Keretegyezménye (1980). A Keretegyezmény jogi keretet biztosít, az együttműködések konkrét formáit az egyes tagállamok belső jogából vezeti le, amelyet konkrét tartalommal az azt ratifikáló államok belső törvényhozásának kell megtölteni. Szerepe, hogy megnöveli a helyi önkormányzatok és a régiók szerepét a határ menti kapcsolatok alakításában, de a területi önkormányzatok és közigazgatási szervek megállapodás-kötési jogát a Madridi Keretegyezményt és első Kiegészítő Jegyzőkönyvét (1995) aláíró államok ismerik el.

A nemzetközi jogi szabályozás értelmében a helyi önkormányzatoknak és régióknak jogukban áll részt venni az állam nemzetközi tevékenységében a vonatkozó nemzeti törvényhozás által meghatározott módon bármikor. A nemzetközi jog szabályai, így az Európa Tanács dokumentumai „soft law” jellegük miatt azonban csupán keretet jelentenek az együttműködések jogi szabályozásához, ami a központi kormányok dominanciáját erősíti, vagyis az együttműködés formáinak, feltételeinek és kialakításának során az állami szuverenitás megmarad.

Az eltérő államszerkezet eltérő jogi lehetőségeket nyújt a nemzetközi szerződések kötéséhez és a közös testületek, intézmények felállításához. A regionális és helyi szintű megállapodások megkötésére általában azokban az államokban van lehetőség, ahol az alsóbb szintek igen nagyfokú önállósággal rendelkeznek. A határon átnyúló kapcsolatok nagymértékben függnek attól, hogy milyen a decentralizáció szintje az adott országban. A nyugat-európai tapasztalatok alapján arra a következtetésre jutottam, hogy decentralizált politikai rendszer és többszintű kormányzás esetén intenzívebb a határokon átnyúló együttműködés.

Hazánkban az együttműködések intézményesültségét nagymértékben nehezítették az eltérő nemzeti jogszabályok és eljárások, befolyásolták az eltérő jogi és közigazgatási rendszerek. Az együttműködések során a résztvevő partnerek a saját országuk jogrendszere alapján jártak el. Magyarországon a helyi önkormányzatok rendelkeznek a nemzetközi

határon átnyúló együttműködések megkötéséhez szükséges hatáskörrel, a megyei önkormányzatok viszont nem, ezért a regionális és nagyregionális együttműködések a központi kormányok gyámkodásával jöhetnek létre, a határon átnyúló fejlesztések államközi együttműködési hatáskörbe tartoznak.

Ahhoz, hogy államközi megállapodás nélkül is létrejöjjenek az együttműködések, a szomszédos országoknak belső jogrendjükben egyre szélesebb feladat- és hatáskörrel kell felruházni a helyi és regionális hatóságokat. Az egyes országok jogi szabályozásának lehetővé kell tennie, hogy a helyi és regionális hatóságok nemzetközi egyezményeket kössenek a szomszédos országok helyi és regionális hatóságaival; jogosultak legyenek közös tanácskozó és végrehajtó testületek létrehozására a határon átnyúló együttműködések intézményesülési feltételeinek a megteremtéséhez; jogosultak legyenek a határ menti együttműködés jogi keretének kialakítására, amelyre az uniós, nemzeti, helyi támogatások, pénzügyi programok és tevékenységek épülhetnek.

A KUTATÁSON ALAPULÓ PUBLIKÁCIÓK ÉS AZOK HATÁSA

- A) A kutatási eredmények határon túli nemzetközi konferenciákon (Beregszász, Szabadka) kerültek bemutatásra, valamint a Novi Sadi Egyetem Jogtudomány Karával fennálló 'Harmonisation of Serbian and Hungarian law with the European Union and Cross-border Cooperation (2010-2014)' c. projekt keretében szervezett konferencián az Állam- és Jogtudományi Karon, Szegeden (2013).
- B) A kutatási témában publikált tudományos közleményeim:
1. Legal framework of cross-border cooperations on the Hungarian-Serbian border. In: Harmonisation of Serbian and Hungarian Law with the European Union Law. Thematic collection of papers. (ed.: Ranko Keca) Faculty of Law, Novi Sad, Publishing Center, Novi Sad, 2013. 525-531. p.
 2. Szerzőtársammal közösen jelentettünk meg szacikket: Az euroregionális együttműködések európai jogi vonatkozásai (társszerző: Fejes Zsuzsanna) Európai Jog. 2006/6. szám. 18-24. p.

3. KUTATÁSI TÉMA:

AZ EURÓPAI TERÜLETI EGYÜTTMŰKÖDÉSI CSOPORTOSULÁS (EGTC) A TÖBBSZINTŰ KORMÁNYZÁS RENDSZERÉBEN

A helyi és regionális hatóságoknak, valamint a tagállamoknak a közösségi jog hatálya alatt együttműködési lehetőséget biztosító új jogi, intézményi eszköz az Európai Parlament és a Tanács 1082/2006/EK rendelete az európai területi együttműködési csoportosulásról (EGTC).

Az EGTC a decentralizált partnerségek együttműködését segíti elő, és megfelel annak a demokratikus ismérvnek is, hogy a határon átnyúló együttműködések hatásköreik révén kiegészítik a központi kormányok tevékenységét. Ezzel a „kormányzás új formájának” megteremtésére adnak lehetőséget a határrégiókban.

A téma vizsgálatának aktualitását az adta, hogy Magyarország az elsők között alkotta meg az EGTC nemzeti szabályozását tartalmazó törvényt, és élen jár az EGTC-k alapításában (2013-ban a 39 EGTC közül 15 magyar taggal rendelkezik). Az Európai Unió területén a második bejegyzett csoportosulás a magyar-szlovák határon működő Ister-Granum EGTC Magyarországon kapott székhelyet.

KUTATÁSI HIPOTÉZIS (CÉLKITŰZÉS)

A helyi, regionális és nemzeti szintek közötti együttműködések akkor tudják betölteni szerepüket, ha létezik egy olyan közigazgatási környezet, amely képes a különböző jogi struktúrák és kompetenciák összehangolására.

KUTATÁSI MÓDSZEREK (A KUTATÁS ELVÉGZÉSE)

A rendelet (EU jog) és a nemzeti törvények (nemzeti jog) rendelkezéseit a csoportosulások egyezménye és alapszabálya (szubnacionális szabályozás) egészíti ki. Céлом volt annak vizsgálata, hogy a helyi, regionális (megyei) és nemzeti szereplők határon átnyúló együttműködései mennyiben jelentenek innovatív eszközt a hatalommegosztás jogilag szabályozott rendszerében, a többszintű kormányzás továbbfejlesztésében?

A kutatómunka jelentős részben az EGTC-k hálózatosodásának nyomon követésére 2011-ben megalakult Régiók Bizottsága EGTC Platformja munkaanyagainak feldolgozására épült. Ezekben tartalmilag a kormányzás és a többszintű kormányzás, ezen belül a függőség és az egymásrataltság, a koordináció kérdései, a vertikális és horizontális hatalomátrendeződés folyamata, a kompetenciák átkerülése a kormányzat egyik szintjéről egy másik szintre, a spill-over hatás szempontjai a legfontosabbak.

KUTATÁSI EREDMÉNYEK

Az Európai Parlament és Tanács 1082/2006/EK rendelete az európai területi együttműködési csoportosulásról (EGTC) az EU sui generis jogrendje alapján létrehozott rendelet, a tagállami joggal szemben elsőbbséget élvez, közvetlenül hatályosul, és közvetlenül alkalmazható, figyelembe veszi a szubszidiaritás és az arányosság elvét, úgy alakítja a szabályozási kereteket, hogy közben tiszteletben tartja valamennyi tagállam alkotmányos rendjét.

Az EGTC rendelet megteremtette a különböző típusú határon átnyúló kooperációk jogi keretét, homogén jogi bázist és jogi stabilitást biztosít az együttműködések intézményesülésére. A csoportosulás közjogi szervezetekből áll, amelyek legalább két tagállam területén helyezkednek el, s ezek a tagállamok mellett lehetnek regionális és helyi hatóságok. Előnye, hogy jogi személyiséggel rendelkezik, saját költségvetéssel, saját szervezettel, saját szerződő képességgel.

Az EGTC intézménye lehetővé teszi a lokális (pl. Banat-Triplex-Confinium EGTC) és regionális szintek (pl. Tirolo–Alto Adige–Trentino EGTC) bevonását a többszintű kormányzás rendszerébe a nemzeti hatóságok (EUKN EGTC) együttműködései mellett. Az EGTC-k a határ menti viszonylatban kiváló eszközt jelentenek a különböző hatalmi szintek közötti együttműködésre (pl. ZASNET EGTC). A csoportosulásban a decentralizált partnerségek révén erősödik a határtérség integrációja a többszintű kooperáció rendszerében az eltérő közigazgatási szintek és különböző kompetenciával rendelkező partnerek között.

A többszintű kormányzás azonban nem korlátozódik arra, hogy az európai vagy nemzeti célokat helyi vagy regionális cselekvésekre fordítsa le, hanem értelmezésébe beletartozik a regionális és helyi közösségek célkitűzéseinek az Európai Unió stratégiáiba való integrálása is. Az Európai Unió regionális támogatáspolitikája motiválja a csoportosulások létrehozását. Az integrált területi megközelítés alkalmazása, a csoportosulások célkitűzéseinek koordinációja, a területi kohézió (térségi tervezés, közlekedés, infrastruktúra, vállalkozások, turizmusfejlesztés, energia, környezetvédelem, tudáshálózatok), a társadalmi kohézió (oktatás, képzés, foglalkoztatás, egészségügy) egybefonódása lehetővé teszik az átfogó uniós politikák és regionális kezdeményezések ötvözését.

Az EGTC rendelet 2011. évi felülvizsgálatát követően az EGTC kilépett a tesztfázisból, az eszköz hozzáadott értéke szakpolitikai és helyi szinten is megerősítést nyert. A Régiók Bizottságában végzett kutatásaim lehetőséget adtak az uniós joganyag és a nemzeti

jogszabályok áttekintésére, az EU határtérségeiben és Magyarország határain működő és előkészületben levő EGTC-k empirikus vizsgálata lehetőséget adott az alapítás feltételeinek megkönnyítésére vonatkozó javaslatok megfogalmazására, az EGTC-k fejlődésének értékelésére, a „bevált gyakorlatok” bemutatására, új lehetőségek feltárására az EGTC-k jogi, intézményi továbbfejlesztése terén.

Az EGTC-hálózat kialakulásával nemcsak a gazdasági terek fonódnak össze, hanem a jogi és közigazgatási rendszerek is összekapcsolódnak. A vertikális európaizálódás kiteljesedése mellett előtérbe kerül a horizontális európaizálódás, amelyben a közigazgatási szintek azonos érdekű szereplői intenzív és változatos formában, nemzeti határokon átívelő kapcsolatokba lépnek egymással.

Kutatásaim során arra a következtetésre jutottam, hogy az EGTC a közigazgatás elméleti és gyakorlati fejlődésének új stratégiai prioritása. Az EGTC-k az innováció és a többszintű kormányzás stratégiájának részei, a közigazgatási rendszerek többszintű interakciójának az eredményei. Az EGTC-hálózatosodás folyamata hozzájárul az Európai Közigazgatási Tér továbbfejlesztéséhez kapcsolódó intézményi keretek megerősítéséhez. Az EGTC-k az Európai Közigazgatási Tér pillérei annak ellenére, hogy a tagállamok jogi-közigazgatási berendezkedései országonként jelentősen eltérnek.

Az EGTC rendelet rendelkezése, hogy a tagállamoknak meg kell alkotniuk a nemzeti jogszabályt, a csoportosulás nyilvántartásba vétele tagállam általi jóváhagyáshoz kötött, valamint a csoportosulást annak a tagállamnak a jogalanyként kell kezelni, ahol a csoportosulás székhelye található, azt támasztják alá, hogy a többszintű kormányzás feltételeit valójában a tagállamok határozzák meg. A nemzeti hatóságok együttműködéseire létrejövő EGTC-k új eszközt jelentenek a kormányközi együttműködés bizonyos területein is. Az EGTC rendelet gyakran hivatkozik a nemzeti jogszabályokra, ami a tagállamok eltérő joggyakorlatából eredően számos különböző eljárást tesz lehetővé, így többek között a harmadik országok együttműködésbe való bevonásának lehetőségét, ami szintén függőséget jelent a nemzeti jogi szabályozástól.

A KUTATÁSON ALAPULÓ PUBLIKÁCIÓK ÉS AZOK HATÁSA

- A) A témában írt tudományos közleményem publikálásra került az Egyesült Államokban.
- B) Előadást tartottam az European Group for Public Administration (EGPA) 2013. évi edinborough-i nemzetközi konferenciáján.
- C) Emellett számos hazai konferenciára kaptam felkérést előadásra, többek között:
 - 1. A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium szervezésében az Európai Területi Társulások ETT/EGTC jóváhagyó hatóságok éves találkozóján (2012)
 - 2. A határon átnyúló ETT/EGTC megyerendszer és az önkormányzati jogalkotás c. konferencián (2013), a KIM és a HHÖSZ szervezésében
 - 3. A Szabadkai Regionális Tudományi Társaság égisze alatt az Integrációs tapasztalatok Szerbia Európai Unió csatlakozásának fényében c. konferencián (2013)
- D) Angol és magyar nyelvű tudományos közleményeim jelentek meg a kutatott témában:
 - 1. Contribution of EGTCs to Multilevel Governance. International Journal of Multidisciplinary Thought, USA, 2013. Volume 03, Number 03. 519-531. p.
 - 2. Az EGTC szerepe a szomszédságpolitika alakításában. A Banat-Triplex-Confinium EGTC a magyar-román-szerb hármashatártérségben. In: Többsebességes vagy többemeletes? A differenciált integráció változatos formái az EU-ban. (szerk.: Ágh Attila, Kaiser Tamás, Koller Boglárka) Blue ribbon research centre, Zsigmond Király Főiskola, Budapest, 2013. 221-239. p.

4. KUTATÁSI TÉMA:

A HATÁRON ÁTNYÚLÓ EGYÜTTMŰKÖDÉSEK SZEREPE A NEMZETPOLITIKÁBAN

2004. május 1-jével Magyarország az EU külső határországává vált. Az Európai szomszédságpolitika és a magyar szomszédságpolitika a magyar nemzetpolitikai stratégiát is érinti. Az EU tagjaként Magyarország Európa-politikájának célja, hogy hosszabb távon az egész Kárpát-medencei magyarság tagja legyen az Európai Uniónak. Ennek érdekében a magyar kormány segíti a nem EU-tagállam szomszédos országok (Szerbia, Ukrajna) integrációját. A nemzetpolitikai célok között kiemelt a határon túli magyarság érdekeit leginkább szolgáló európai alapértékek, köztük a kisebbségek jogainak képviselete, a korábban összetartozó régiók, megyék, a magyarlakta területekkel való különböző szintű és formájú határon átnyúló együttműködés kapcsolatainak elősegítése. A 2007. január 1-i bővítés következtében a békeszerződések következtében kialakult politikai határokkal elválasztott magyarság 95%-a már az EU területén él, ezért kiemelt térségekké váltak a nem EU- tagállam területén található Kárpátalja és Vajdaság magyarlakta területei.

KUTATÁSI HIPOTÉZIS (CÉLKITŰZÉS)

Hipotézisem, hogy a Magyarországi szomszédságpolitikának integráns része a nemzetpolitikai stratégia, amely megvalósításában a kormányzat mellett jelentős feladat hárul a szubnacionális szintű szereplőkre is.

A kutatás során arra kerestem a választ, hogy milyen szerepet tölthettek be a Magyarország déli és keleti határtérségeiben működő határon átnyúló együttműködések a nemzetpolitikai célok megvalósításában? Mi volt a központi kormányok szerepe a külső határterületeken a határ menti kapcsolatok és együttműködési gyakorlatok erősítésében, a térségben működő eurorégiók szorosabb partneri kapcsolatainak kialakításában.

KUTATÁSI MÓDSZEREK (A KUTATÁS ELVÉGZÉSE)

2006 tavaszán került sor a Magyarország határain működő eurorégiók vezetőivel mélyinterjúk és kérdőíves felmérés készítésére, az euroregionális együttműködések empirikus vizsgálatára és adatgyűjtésre. A kutatás során felhasználtam az eurorégiók stratégiai dokumentumait, honlapjait, valamint a vizsgált határtérségeket érintő határon átnyúló együttműködésekről elfogadott kétoldalú jogszabályokat és egyezményeket az együttműködések nemzetközi jogi szabályainak elemzéséhez.

A kutatás OTKA és az EU-CONSENT – Wider Europe, Deeper Integration. Constructing Europe Network (2005-2009) projektek keretében zajlott.⁴

KUTATÁSI EREDMÉNYEK

A határ menti együttműködések jelentősége, hogy elősegítik a korábban szervesen összekapcsolódott területek egységének helyreállítását. Az elválasztott, külön úton fejlődő államhatár menti területek és az összekapcsolódott entitásként, önálló specifikumokkal jellemezhető határrégió egy átalakulási folyamat két végpontjának tekinthető.

A szomszédság- és nemzetpolitikai kihívások a kormányzati politika szintjénél szorosabb együttműködést tesznek szükségessé a Magyarország déli és keleti határai mentén található önkormányzatokkal. A határon átnyúló együttműködési formák elősegítik az Európai szomszédságpolitika és Magyarország szomszédsági kapcsolatainak alakítását, szubnacionális keretet jelentenek a nemzetpolitika céljainak megvalósításához.

⁴ EU-CONSENT – Wider Europe, Deeper Integration. Constructing Europe Network (2005-2009) – EU's Sixth Framework Programme

Az egyik legrégebbi magyar részvétellel működő eurorégió az általam vizsgált magyar–ukrán határtérségben a Kárpátok Eurorégió (1993). A nagy területi kiterjedtség következtében a különböző határszakaszokon megindult az eurorégió szétdarabolódása, és több konkrét lokális vagy regionális típusú határ menti együttműködés, eurorégió (pl. Interregio) kialakulása. A magyar–román–szerb hármashatártérség legfőbb szerveződése a Duna–Körös–Maros–Tisza (DKMT) Eurorégió 1997 novemberében alakult meg magyar és román megyék, valamint a szerbiai Vajdaság Autonóm Tartomány részvételével.

A határok mentén formálódó szubnacionális diplomácia feladata a párbeszéd kiszélesítése, a hagyományos „fejlesztésközpontú” paradigma – ahol a gazdasági és területfejlesztési célkitűzésekre helyeződik a hangsúly – mellett a társadalmi, kulturális célú együttműködések elősegítése. A jószomszédi kapcsolatok kiszélesítésének, a társadalmi párbeszéd és a polgárközeli kapcsolatok megerősítésének a határ mindkét oldalán ki kell terjednie a magyar–magyar és más nemzeti kisebbségekkel folytatott együttműködésekre is.

Mivel az EGTC rendelet előtt nem létezett olyan társasági jogi eszköz, amely érvényes lett volna a határon átnyúló kooperációk alkalmazására, így a tevékenységeket az államok között, illetve az egyes projektek előkészületei során létrehozott kétoldalú megállapodások befolyásolták. Korábbi kutatásaim eredményeit is figyelembe véve álláspontom, hogy az EU és az Európa Tanács normái és értékei minden megelőzőnél megfelelőbb keretet teremthetnek ahhoz, hogy korábbi etnikai, illetve nemzetek közötti feszültségek és konfliktusok az európai kontextusba helyezve a megoldás, a megbékélés, kiegyezés, majd az együttműködés, az európai integrálódás irányában oldódjanak fel. A magyar diplomáciára háruló feladat ebben a folyamatban a bilaterális kapcsolatokban az előrelépést akadályozó politikai és pénzügyi támogatás és a szomszédos országok központi kormányai támogató politikai akaratának megszerzése. Jogilag a kétoldalú kapcsolatokat a szomszédos államokkal kötött alapszerződések és kisebbségvédelmi megállapodások határozzák meg. Magyarország az 1990-es években kötötte meg a szomszédos országokkal a jószomszédi kapcsolatokról és baráti együttműködésről szóló kétoldalú megállapodásait, a Magyar–Ukrán Alapszerződést 1991-ben. Ukrajnával kifejezetten a határ menti együttműködésről is született olyan kétoldalú államközi megállapodás (1997), amely a Madridi Keretegyezmény elveit veszik alapul, és a két ország speciális körülményeire tekintettel konkretizálja azt. Romániával nem született olyan kétoldalú államközi megállapodás, amely a helyi önkormányzatok és közigazgatási szervek határon átnyúló együttműködését szabályozná. Magyar–szerb viszonylatban még bilaterális megállapodás sincsen a jószomszédi kapcsolatokról és a baráti együttműködésről. A magyar–szerb határszakaszon folyamatosan működtetett vegyes bizottság vagy fórum a két ország relációjában nem alakult ki, holott a megállapodásokban kialakított vegyes bizottság garanciát jelentene a határmentiség problémáinak napirenden tartására. Hiszen ez a feltétele annak, hogy a határ menti kapcsolatok ne csak helyi ügyként, hanem az államközi együttműködések szintjén is megjelenjenek — e nélkül minden helyi akarat és igyekezet csak részleges sikert tud elérni.

A KUTATÁSON ALAPULÓ PUBLIKÁCIÓK ÉS AZOK HATÁSA

A) A Határon innen és túl c. konferencia (2011) a határon átnyúló együttműködések és a nemzetpolitika összefüggéseit összegezte az SZTE ÁJTK Államelméleti, regionális és határtanulmányok Politikatudomány MA szakirány oktatói részvételével. A hazai és határon túli előadók tanulmányai az ÁJTK DIEIP Jog- és Politikatudományi folyóirat (2012/3. sz.) kiadványában jelentek meg.

1. Magyarország külső határszakaszain, a magyar–szerb határtérségben és a magyar–ukrán határtérségben a korábban összetartozó régiók, megyék, a határon túli magyarlakta területek a nemzetpolitikai stratégia célterületei. Az alábbi

- konferenciákon tartott előadásaim a magyar–szerb és a magyar–ukrán határon átnyúló kapcsolatok jelentőségét emelték ki.
2. A magyar nemzeti érdek nyomában: nemzetpolitika, szomszédsági kapcsolatok, regionális együttműködés az Európai Unióban, Magyar Külügyi Intézet (2010),
 3. Az 1944-45-ös délvidéki magyar tragédia a magyar–szerb történelmi kapcsolatok tükrében, Magyar Tudományos Akadémia (2011).
- B) A magyar–ukrán határtérség a nemzetpolitika szolgálatában c. előadásom a magyar–ukrán határtérség együttműködéseinek nemzetpolitikai vonatkozásait elemezte a Beregszászon megrendezett nemzetközi konferencián (2012).
- C) Az EU–CONSENT – Constructing Europe Network nemzetközi konferenciáján (2006) a The Western Balkans and the European Neighbourhood Policy témában kértek fel előadásra.
- D) A témában megjelent tudományos közleményeim:
1. Határon átnyúló együttműködések a nemzetpolitikai célok szolgálatában. MKI-tanulmányok, Magyar Külügyi Intézet, 2010. 21 p.
 2. Building grass-roots cooperations on Hungary's external borders. In: Overcoming the EU crises. EU Perspectives after the Eastern Enlargement. (ed.: Attila Ágh) 'Together for Europe' Research Centre, Budapest 2007. 124-156. p.
 3. Az EGTC alapítás kihívásai a hármashatár térségében. A Banat-Triplex-Confinium EGTC. Közép-Európai Közlemények, V. évf. 2012. 2. sz. No. 17. 77-88. p.
 4. A magyar–ukrán határtérség és a nemzetpolitika. In: Társadalomföldrajzi kihívások a XX. század Kelet-Közép-Európájában. Beregszász, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola II. kötet Beregszász, 2012. 77-84. p.

5. KUTATÁSI TÉMA:

AZ EGTC-K SZEREPE MAGYARORSZÁG KÜLSŐ HATÁRAI MENTÉN

A Magyarország határai mentén működő eurorégiók partnerségeik révén hozzájárultak a határok elválasztó hatásának kompenzálásához, keretet jelentettek ahhoz, hogy a határ két oldalán élő közösségek közötti kapcsolatok szorosabbá váljanak. Az euroregionális együttműködések a jószomszédi kapcsolatok alakításában elért számos eredményük ellenére elveszítették a megalakítás óta eltelt évek során a kezdeti lendületet, és egyfajta együttműködési fáradtság lett úrrá rajtuk.

Korábbi kutatásaim folytatásaként azt vizsgáltam, hogy a határ menti együttműködések integráltságának növelésére létrehozott új jogi, intézményi eszköz az európai területi együttműködési csoportosulás (EGTC) milyen lehetőségeket jelent a magyar–szerb és a magyar–ukrán határtérség kapcsolatainak fejlesztésében, a határ menti együttműködés új alapokra helyezésében.

KUTATÁSI HIPOTÉZIS (CÉLKITŰZÉS)

Az európai területi együttműködési csoportosulásról szóló 1082/2006/EK rendelet megalkotásával az EU egy új jogintézményt hozott létre, új együttműködési formát teremtett. Az EGTC a tagállamok, valamint azok helyi és regionális hatóságai együttműködését segíti elő.

Az EGTC intézménye az Európai Unióban új alternatívát jelent a helyi és regionális szintű együttműködések minőségi fejlesztéséhez, hozzáadott értéke a határon átnyúló együttműködések jogbiztonságának megteremtése.

KUTATÁSI MÓDSZEREK (A KUTATÁS ELVÉGZÉSE)

A harmadik országok jogalanyának csoportosulásban való részvételési lehetősége két EGTC-alapítás esetén alapuló empirikus kutatás keretében került feldolgozásra. A nemzetközi jogi feltételek, az Európa Tanács határmentiség kérdésével foglalkozó jogi dokumentumainak, valamint az uniós és a nemzeti jogalkotás vizsgálata mellett a kutatás során interjúkat készítettem a külső határtérségekben formálódó EGTC-k vezetőivel, analizáltam az EGTC-k alapszabályait és egyezményeit. Kapcsolatfelvételre került sor a szomszédos tagállam, Románia jóváhagyó hatóságával, valamint Szerbia és Ukrajna esetében a határ menti együttműködések koordináló minisztériumokkal, Magyarországon a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Határon Átnyúló Területi Közigazgatási Kapcsolatok Főosztályával, ahol a szükséges dokumentumokat a rendelkezésemre bocsátották.

KUTATÁSI EREDMÉNYEK

Az igazi megújulást hozó EGTC rendelettel szembeni elvárás volt a helyi és regionális önkormányzatok nemzetközi szerződéskötési jogának elismerését biztosító közösségi szintű jogszabály. Azonban a rendelet számos kérdést nyitva hagy, a tagállamokra bízva az EGTC kialakításának feltételeit, többek között a nem EU-tagállamok csoportosulásba való bevonásának lehetőségét. A jogintézményt létrehozó közösségi rendelet az esetben teszi lehetővé Európai Unión kívüli, harmadik országok közigazgatási-területi entitásainak részvételét, amennyiben a harmadik ország jogszabályai vagy a harmadik ország és a tagállam közötti megállapodás erre lehetőséget biztosít (EGTC rendelet, Preambulum (16) bekezdés).

Magyarország külső határszakaszai közül a magyar–szerb határszakaszon a Banat-Triplex-Confinium EGTC létrehozására 2009-ben, a magyar–ukrán határszakaszon az Ung-Tisza-Túr EGTC felállítására 2007-ben történt kísérlet. Indokolt volt feltárni azokat a jogi és politikai akadályokat, amelyek miatt nem került sor a Banat-Triplex Confinium EGTC és az Ung-Tisza-Túr EGTC nyilvántartásba vételére.

Az EGTC rendeletben szabályozott jogi eszköz csak a belső határok mentén jelent önálló jogi személyiséggel rendelkező formát, így továbbra is gondot okoz a megfelelő intézményesült struktúra kialakítása az együttműködések számára a külső határokon, ami rávilágít az EGTC rendelet alkalmazásának gyakorlati problémáira, a harmadik országok jogalanyai bevonásának végrehajtási nehézségeire.

Az általam vizsgált magyar–román–szerb együttműködési kezdeményezés esetében a vajdasági községek Banat-Triplex Confinium EGTC-hez és más a jövőben létrejövő csoportosuláshoz való csatlakozásának megkönnyítésére az EU-tagállam, adott esetben Magyarország, és a harmadik országok közötti nemzetközi megállapodások megkötése az alkalmas eljárás. Szerbia esetében feltétel a regionalizációra vonatkozó nemzetközi jogi normák — Madridi Keretegyezmény (1980) és Első Kiegészítő Jegyzőkönyve (1995) — elfogadása. Egy másik megoldás az lenne, ha Szerbia jogszabálya lehetőséget biztosítana az EGTC-ben való részvételre. Szerbia uniós tagjelölti státusáról való döntést követően a csatlakozási tárgyalások megindulása után idővel sor kerül az európai területi együttműködési csoportosulásról szóló 1082/2006/EK rendeletnek (EGTC) Szerbia belső jogrendjébe építésére.

2007. június 27-én Fehérgyarmaton megalakult magyar–román–szlovák–ukrán részvétellel az Ung-Tisza-Túr EGTC, bejegyzésére azonban nem került sor. Románia nemzeti joga ugyan lehetővé teszi harmadik államok jogalanyainak részvételét, de a jóváhagyó hatóság elutasítása miatt megakadt a bejegyzés folyamata. Megoldást jelentene magyar–román viszonylatban a határon átnyúló együttműködésről kétoldalú egyezmény megkötése — ilyen létezik Ukrajnával (1997) és Szlovákiával (2001) — vagy az EGTC rendelet módosításával kétoldalú magyar–ukrán EGTC alapítása révén válik lehetővé a magyar–ukrán határszakasz kapcsolatának intézményesülése.

Az európai keretek nem jelentenek garanciát a korábbi nehéz örökséghez tartozó ügyek elővételéhez és kielégítő megoldásához. A két vizsgált eset rávilágít arra, hogy a térségben mindvégig jelen lévő és országonként más-más arcát mutató etnocentrizmus és nacionalizmus fennmaradt a csatlakozás után is, ami árnyékot vet a jószomszédi kapcsolatok alakulására.

Az EGTC létrehozására irányuló kezdeményezések a közép- és kelet-európai térség centralizált államszerkezetében ráirányítják a figyelmet a demokráciadeficit problémájára. A többszintű kormányzás feltételeit elsősorban a tagállamok határozzák meg, így nemzeti szinten kellene megteremteni a határon átnyúló decentralizált együttműködések jogi és politikai feltételeit.

A határokon átnyúló tevékenységeket két-, három-, illetve többoldalú megállapodások befolyásolják ma is, többnyire a partnerek politikai szándékától függően. A magyar diplomáciára háruló feladat a bilaterális kapcsolatokban az előrelépés feltételét jelentő, jelenleg hiányzó román és szerb támogatás és politikai akarat megszerzése. A magyar kormány szomszédsági és nemzetpolitikai stratégiájának sikeréhez elengedhetetlen a szomszédos Románia és Szerbia központi kormányának együttműködés iránti elkötelezettsége.

A KUTATÁSON ALAPULÓ PUBLIKÁCIÓK ÉS AZOK HATÁSA

- A) Előadást tartottam az Association for Borderlands Studies lisszaboni konferenciáján (2012).
- B) A témában készült *The perspectives of European Grouping of Territorial Cooperation on Hungary's External Borders* c. tanulmányom beválogatásra került a Peter Lang Publishing, London kiadásában megjelenő *Cross-border Cooperation Structures in Europe: learning from the Past to the Future* c. könyvbe. (megjelenés 2014 júniusában)
- C) Az általam vizsgált EGTC-esetekről Romániában és Szerbiában jelentek meg angol nyelvű tudományos közleményeim:
 - 1. EGTC Setup on Hungary's External Border in the Hungarian-Romanian-Serbian Triple-Border Area. *Acta Universitatis Sapientiae. European and Regional Studies*, Vol. 2. Number 1-2, 2012. 78-88. p.
 - 2. Legal framework of cross-border cooperations on the Hungarian-Serbian border. In: *Harmonisation of Serbian and Hungarian Law with the European Union Law. Thematic collection of papers.* (ed.: Ranko Keca) Faculty of Law, Novi Sad, Publishing Center, Novi Sad, 2013. 531-536. p.

OKTATÓI MUNKÁMRÓL AZ ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KARON

A magyar politikatudomány az 1990-es években válik önálló diszciplinává, ami annak következménye, hogy megváltozik a jogtudományhoz viszonyítva az államtudomány pozíciója. A politikatudomány és az államtudomány kutatási irányai és fogalomkészlete sok területen átfedik egymást: a komparatív politika, a demokráciatípusok vizsgálata, a közpolitika és a közigazgatás, a végrehajtó hatalom működése minden politikai közösség vagy állam meghatározó tényezője.

Oktatási tevékenységem középpontjában az 1990-es években a politika jogi, intézményi környezetének a vizsgálata áll, ezért erőteljesen támaszkodik a jogtudományokra. A jogászképzésben tartott Politológia c. kurzusomon a jogi kari oktatásban ez a megközelítés volt jelen.

A politikatudomány az állami intézményeken túl foglalkozik a politika szereplőivel is (pártok, szervezetek, lobbik, civil társadalom, sajtó, média). A konzervatív állameszmény, a liberális, a szocialista állameszme, a nemzetállam eszméje, az állam és a demokrácia viszonyának elméletei egyaránt vizsgálatai részét képezik. Összehasonlító politika c. fakultatív kollégium keretében közvetítettem kutatási eredményeimet a jogász hallgatók számára.

A 20. század végére bekövetkezett változások olyan gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális átalakulásokat jelentenek, amelyek a szociális állam megjelenését eredményezik. A pluralizmus kiterjed az ún. szocio-kulturális területekre is. Az állam és politika vonatkozásában a centralizált államok intézményeivel és politikai struktúráival szemben előtérbe kerül a decentralizált döntéshozatal, a közvetlen demokrácia eszközeinek alkalmazása. A politológia túllép az állami, politikai racionalitás keretein, kritikával viszonyul a modern állam képviseleti intézményeihez, hangsúlyt kap a bázisdemokrácia elve vagy az öngazgató társadalom eszméje. A témában közreműködtem tankönyv és oktatási tansegédletek készítésében.

A nacionalizmus jellegének megváltozása az 1970-es évektől új állami intézmény, a kisebbségek területi vagy kulturális autonómiája formájában jelenik meg, megerősödik a regionalizmus mint államszerkezeti elv. Az európai államelmélet és regionalizmus témakörében Régiók Európája c. fakultatív kollégiumot tartottam az ÁJTK jogászképzésében, egyetemi jegyzeteket írtam.

A globalizáció, a szupranacionális integráció és a regionalizmus a korábbi nemzetállamok létének alapjait kérdőjelezi meg: vitatva egyrésről a nemzeti szuverenitás, másrésről az integritás abszolút voltának létét és fenntarthatóságát. Az állami és szubnacionális (regionális és lokális) szintek közötti feladat- és hatáskörök megosztásáról Az Európai Unió és az önkormányzati rendszer címmel tartottam kurzust.

A jogászképzésben tartott kurzusaim és fakultatív tárgyaим a 2006/2007 tanévtől kezdve a Politológia (BA és MA), valamint a Nemzetközi Tanulmányok (BA és MA) képzésben is helyet kaptak.

PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE

KÖNYVEK

1. Határon átnyúló együttműködések Magyarországon. (társszerző: Fejes Zsuzsanna) Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2009. 260 p.
2. A mélyülő európai integráció. Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2013. 296 p.

EGYETEMI JEGYZET

3. Kohéziós politika. Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2011. 178 p.

SZAKKÖNYVEK

4. Integráció és regionalizmus. Bába és Társai Kiadó. Szeged, 1999. 243 p.
5. Az Európai Unió és a szociálpolitika lehetőségei. (társszerzők: Detrich Zsuzsanna – Szegő Andrea) Municípium Magyarország Alapítvány, Budapest, 2002. 39-53. 60-112. p.

KÖNYVRÉSZLETEK

6. Az Európai Unió és a magyar önkormányzati rendszer. In: Politológus vándorgyűlés. Szeged, 1995. Konferenciakötet (szerk.: Gombos József-Kiss Mária Rita-Soós Edit) Szeged, 1996. 155-164. p.
7. A regionális és helyi önkormányzatok szerepe az Európai Unió döntéshozatalában. In: Konfliktus, konszenzus, kooperáció. Tanulmánykötet. II. Országos Politológus Vándorgyűlés. Pécs, 1996-1997. 345-351. p.
8. A regionális stratégia és a decentralizáció alakulása Európában. In: Európába megy a megye? Konferenciakötet, Pécs, 1997. 133-145. p.
9. Decentralizáció, kompetenciák, pénzügyi autonómia. In: Demokrácia és együttműködés Szeged, Bába és Társai Kiadó, 1998. 92-93. p.
10. Az önkormányzatok döntéshozatali mechanizmusa az EU-ban. In: EU-Integráció. Önkormányzatok I. (szerk.: Csefkó Ferenc) USAID, Budapest, 1998. 61-77. p.
11. Integráció és regionalizmus. In: Útban az Európai Unió felé. PROGRESS Alapítvány, Szeged, 1998. 78-89. p.
12. Polgárbarát önkormányzatok Európában. In: Magyar és európai civil társadalom. (szerk.: Csefkó Ferenc-Horváth Csaba) Pécs, 1999. 106-112. p.
13. Az Európai Unió döntéshozatala. In: Értékek, érdekek és szakpolitikák az Európai Unióban. (szerk.: Andrassy György) Studia Europaea. Pécs, 1999. 67-92. p.
14. Területfejlesztési szereplők Csongrád megyében. In: Területfejlesztés és közigazgatás szervezés. Megye, régió, kistérség./ Magyarország az ezredfordulón. Stratégiai Kutatások az MTA-n. Területfejlesztés. (szerk. Glatz Ferenc) MTA, Budapest, 2000. 127-141.p.
15. Az europaizáció hatása a regionális identitás fejlődésére. In: Európaiság. Politikai és morális kultúra. (szerk.: Karikó Sándor) Budapest, Áron Kiadó, 2001. 95-104. p.
16. A szubnacionális szintű csatlakozás feltételrendszere. In. 10 éves a doktori képzés az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán. (szerk.: Harmati Attila) ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2003. 460-482. p.
17. A határ menti együttműködések és a Lisszaboni Stratégia. In: Társadalom és Gazdaság, 27. kötet 2005/1-2. (szerk.: Potyánszky T. Zoltán) Akadémiai Kiadó, Budapest, 95-109. p.
18. A szubszidiaritás elve a „bottom-up” épülő Európában. In: Szubszidiaritás és szolidaritás az Európai Unióban (szerk.: Frivaldszky János) OCIFE Magyarország – Faludi Ferenc Akadémia, Budapest, 2006. 125-142. p.

19. A megreformált Lisszaboni Stratégia és az eurorégiók. In: Hidak vagy sorompók? A határokon átívelő együttműködések szerepe az integrációs folyamatban. (szerk.: Kaiser Tamás) Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2006. 143-177. p.
20. A partnerségi kapcsolatok továbbfejlesztésének lehetőségei a Dél-alföldi Régióban. In: Régiók Magyarországa I. A regionális intézményrendszer körvonalai. (szerk.: Ágh Attila – Kaiser Tamás – Kisvarga Judit) Stratégiai Kutatások-Magyarország 2015. Abiprint Kiadó Budapest, 2007. 306-350. p.
21. A Dél-alföldi Regionális Fejlesztési Tanács. In: Régió a hármashatár mentén. (szerk.: Soós Edit – Fejes Zsuzsanna) SZTE ÁJK Politológiai Tanszék, Szeged, 2010. 7-25. p.
22. A szubszidiaritás mint a többszintű kormányzás működését meghatározó alapelv. In: Távolabbra tekintve. Tanulmányok J. Nagy László 65. születésnapjára. (szerk.: Ferwagner Ákos – Kalmár Zoltán) Universitas Szeged Kiadó, Szeged, 2010. 57-71. p.
23. A magyar–ukrán határtérség és a nemzetpolitika. In: Társadalomföldrajzi kihívások a XX. század Kelet-Közép-Európájában. Beregszász, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola II. kötet Beregszász, 2012. 77-83. p.
24. Az EGTC szerepe a szomszédságpolitika alakításában. A Banat-Triplex-Confinium EGTC a magyar–román–szerb hármashatártérségben. In: Többsebességű vagy többemeletes? A differenciált integráció változatos formái az EU-ban. (szerk.: Ágh Attila, Kaiser Tamás, Koller Boglárka) Blue ribbon research centre, Zsigmond Király Főiskola, Budapest, 2013. 221-239. p.

TANULMÁNYOK SZAKMAI/TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATOKBAN

25. A marokkói rif háború visszhangja a francia és a spanyol munkásmozgalomban (1921-1925) (társszerző: J. Nagy László) Múltunk, 1989. 3-4. sz. 186-207. p.
26. A Rif Köztársaság (1921-1926). Világtörténet, 1991. tavasz-nyár 66-73. p.
27. Az önkormányzatok politikai viszonyai Angliában. Comitatus, 1993. 7-8. sz. 105-110. p.
28. Az önkormányzati közép-szint és a parlamenti pártok (1990-1994) Comitatus, 1994. 8-9. sz. 21-34. p.
29. A regionalizmus Nagy-Britanniában és Magyarországon, (társszerző: C. Mellors) Politikatudományi Szemle, 1996. 3. sz. 33-63. p.
30. Feszültségek az Európai Unió Regionális Bizottságában, Comitatus, 1996. 7-8. sz. 107-118. p.
31. A településközi együttműködés eredményei Csongrád megyében, Politikatudományi Szemle, 1997. 2. sz. 70-84. p.
32. Az Európai Unió Regionális Bizottsága. A CoR befolyása az Unió döntéshozatali folyamatára a képviselők körében készült felmérés alapján. Európai Tükör, ISM. Az Európai Unióról kitekintéssel. 1997. 21. sz. 39-61. p.
33. A Strukturális Alapok Szabályozásáról. Esély, 2000. 1. sz. 5-41. p.
34. (Euro)regionális identitás, avagy a határ menti együttműködés lehetőségei a Dél-alföldi Régióban. Comitatus, 2005. 4. sz. 32-46. p.
35. Az euroregionális együttműködések európai jogi vonatkozásai. (társszerző: Fejes Zsuzsanna) Európai Jog. 2006. 6. sz.. 18-28.p.
36. A határ menti együttműködések és lisszaboni stratégia. Európai Tükör, 2006. 1. sz. 64-77. p.
37. A határon átnyúló együttműködések intézményesültsége Magyarországon. I. (társszerző: Fejes Zsuzsanna) Európai Tükör, 2007. 7-8. sz. 104-120. p.
38. Új Szomszédságpolitikai kihívások a Nyugat- Balkán országaiban. DIEIP, Jog-és Politikatudományi folyóirat, SZTE ÁJK 2007. 3. sz. 126-148. p.

39. Schengenre hangolva. (társszerzők: Fejes Zsuzsanna – Sallai János – Tóth Judit (szerk.) – Vájlók László) In: Európai Műhelytanulmányok 13. sz. Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma, 2007. 44. p.
40. A határon átnyúló együttműködések intézményesültsége Magyarországon. II. (társszerző: Fejes Zsuzsanna) Európai Tükör, 2007. 9. sz. 100-113. p.
41. Az euroregionális együttműködések szereplői és céljai Magyarországon. (társszerző: Fejes Zsuzsanna) Pro Minoritate, 2008. nyár 111-139. p.
42. Határon átnyúló együttműködések a nemzetpolitikai célok szolgálatában. Magyar Külügyi Intézet, MKI-Tanulmányok, T-2010/4 Budapest, 2010. 21 p.
43. A Vajdaság útja az európai integrációba a Vajdaság AT Statútumának tükrében. Közép-Európai Közlemények, 2011. 3-4. sz. No. 14-15. 145-155. p.
44. Regionalizmus Európában. DIEIP Jog- és Politikatudományi folyóirat SZTE ÁJTK, 2012. 3. sz. 129-139. p.
45. Az EGTC alapítás kihívásai a hármashatár térségében. A Banat-Triplex-Confinium EGTC. Közép-Európai Közlemények, 2012. 2. sz. No. 17. 77-87. p.

KÖNYRÉSZLETEK IDEGEN NYELVEN

46. The European Union's Committee of the Regions. In: European Papers of Szeged (szerk.: László J. Nagy) University of Szeged, 2000. 45-63. p.
47. Regionalism and Multiethnicity. In: Essays on Regionalisation. A collection of reports submitted at the International Conference: Regionalisation in Southeast Europe – Comparative Analysis and Perspectives. (ed.: Nadja Cuk Skenderovic) Center- Agency of Local Democracy, Subotica, 2001. 137-147. p.
48. The European Union's new borderlands. A new partnership for cohesion. Convergence and co-operation. In: Ungarn auf der Schwelle in die EU. (ed.: Balogh Elemér) Állam-és Jogtudományi Kar, Szeged, 2006. 105-112. p.
49. Solidarity and Competitiveness in the Cohesion Policy: from the Year of 2007. In: New Member States in the Enlarged Europe: The Hungarian Perspectives (ed.: Attila Ágh - Veronika Szemere). Euro-Contact, Budapest, 2006. 31-50. p.
50. Building 'grass-roots' co-operations on Hungary's external borders. In: Overcoming the EU crises. EU Perspectives after the Eastern Enlargement. (ed.: Attila Ágh) 'Together for Europe' Research Centre, Budapest 2007. 187- 210. p.
51. Legal framework of cross-border cooperations on the Hungarian-Serbian border .In: Harmonisation of Serbian and Hungarian Law with the European Union Law. Thematic collection of papers. (ed.: Ranko Keca) Faculty of Law, Novi Sad, Publishing Center, Novi Sad, 2013. 525-539. p.
52. The perspectives of European Groupings of Territorial Cooperation on Hungary's external borders. In: Borders and Borderlands. Today's Challenges and Tomorrow's Prospects. (Pires, Iva (comp.)) Proceedings of the Association for Borderlands Studies Lisbon Conference, Lisbon: Centro de Estudos Geograficos, 2012. 383-396. p.

TANULMÁNYOK IDEGEN NYELVEN

53. Hungarian experiences of cross-border cooperation. (társszerző: Fejes Zsuzsanna) Fundamentum, 5/2008. 123-157. p.
54. EGTC Setup on Hungary's External Border in the Hungarian-Romanian-Serbian Triple-Border Area. Acta Universitatis Sapientiae. European and Regional Studies, Vol. 2. Number 1-2, 2012. 78-88. p.
55. Contribution of EGTCs to Multilevel Governance. International Journal of Multidisciplinary Thought, USA, 2013. Volume 03, Number 03. 519-531. p.

KÖNYVSZERKESZTÉS

56. Politológus vándorgyűlés. Szeged, 1995. Konferenciakötet (szerk.: Gombos József – Kiss Mária Rita – Soós Edit) Szeged, 1996. 231. p.
57. Régió a hármashatár mentén. (szerk.: Soós Edit – Fejes Zsuzsanna) SZTE ÁJK Politológiai Tanszék, Szeged, 2010. 158. p.

SZAKFOLYÓIRATOK

58. Lépéskenyszer. Regionális fejlődés Európában. Önkorkép, 1996. 9. sz. 18-19. p.
59. Regionalizmus Európában. Szeged, 1996/9. 4-9. p.

SZAKMAI INTERJÚ

60. Regionalizmus Európában. Beszélgetés Wolfgang Maierrel, az Európai Régiók Gyűlésének főtitkárával a kapcsolatok fontosságáról, az európai együttműködésről, a régiók felértékelődéséről. Eurotrió, 1997/1. 6-8. p.
61. Az elkövetkező évezred Európája. Beszélgetés Hans Beckkel, az Európai Bizottság Magyar delegációjának vezetőjével. Eurotrió, 1998/1. 13-14. p.

ISMERTETÉSEK, RECENZÍÓK

62. G. Fehérvári: Az iszlám művészet története. Budapest, 1988. ISLÁM, Storia e cività. Anno IX.n.1. gennaio-marzo 1990. 65-67. p.
63. Nemzetközi tanácskozás a Mediterráneumról. AETAS, 1987. 3. sz. 114-117. p.
64. Pálné Kovács Ilona: Regionális politika és közigazgatás. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 1999. In: Területi Statisztika, 2001. január, 105-106. p.
65. Meleg fogadtatás a Sarkkörön túl. Dialógus, SZTE Állam- és Jogtudomány Kar kiadványa, 2008. 57-61. p.

KÜLFÖLDI KONFERENCIA ELŐADÁSOK

1. Local-Regional Tensions in the Committee of Regions: The implications for National Political Systems. ESRC Seminar Series 1995/1996. Regional and Local Responses to European Integration. Warwick Local Government Centre of the University of Warwick (Anglia), 1996. március 24.
2. Regionalisation and Multiethnicity. Perspectives of regionalisation in Southeast Europe. Open University, Subotica (Szerbia), 2001. március 15-17.
3. Building 'grass-roots' democracy outside the EU's new external borders. European Political Science Association. 2005. Plenary Conference. Párizs (Franciaország), 2005. június 17-18.
4. The changing context of regional identity in Hungary. Regional identities, cultures and images: A path to regional development? Linköping University, Norrköping (Svédország), 2005. március 10-12.
5. Roots and perspectives of democracy in Hungary. Unkarin demokraattiset muutokset. Poliittinen seminaari, Turku (Finnország), 2010. március 12.
6. A határ menti együttműködések jogi, politikai feltételei és szerepük a magyar-ukrán kapcsolatokban. Társadalomföldrajzi kihívások a XXI. század Kelet-Közép-Európájában. Nemzetközi konferencia. Beregszász (Ukrajna), 2012. március 29-30.
7. The Perspectives of European Groupings of Territorial Cooperation on Hungary's External Borders. Borders and Borderlands. Today's Challenges and Tomorrow's Prospects. European Conference of the Association for Borderlands Studies. Lisszabon (Portugália), 2012. szeptember 12-15.

8. The legal framework of cross-border and transnational cooperations in the Serbian-Hungarian border area. Novi Sad, Faculty of Law (Szerbia), 2012. december 14.
9. Contribution of EGTCs to Multilevel Governance in Eastern Europe. International Journal of Arts and Sciences – International Conference. Bécs (Ausztria), 2013. április 14-18.
10. Contribution of EGTCs to Multilevel Governance. 2013 EGPA Annual Conference. Edinburgh (Skócia), 2013. szeptember 11-13.